

**PAGES FROM THE MEMOIRS OF THE ROMANIAN  
SOLDIERS IN THE AUSTRO-HUNGARIAN ARMY  
DURING WORLD WAR I.  
MIHAI BUT – *LETTER OF REMEMBRANCE (1914-1915)***

**Abstract:** This study presents the war memoirs of the Romanian soldier Mihai But, who wrote them in a prisoner camp in Siberia. He was drafted in August 1914 in a unit of the 32<sup>nd</sup> Infantry Regiment, being immediately sent to the first line on the battlefield in Galicia. After three months of fierce battles, he was seriously wounded in the head and the hand by a bombshell, and due to the fact that his unit was engaged in precipitated retreat, the whole lot of wounded soldiers, including Mihai But, was left behind. Russian medical services took over the abandoned wounded and treated them and after recovery, Mihai But was interned in a prisoners' camp. Besides the memoirs themselves, included in his *Book of Remembrance*, his journal contains two popular creations in verse, focusing on the theme of war, which were collected in the camp. The journal evokes the sufferings endured by the soldiers on the frontline in the early months of the war, caused mainly by their long marches, the powerful counterattacks of the enemy, the disruptions of the supply services, the famine endured by the troops and the omnipresence of death in the trenches.

**Keywords:** World War I, memoirist literature, Romanian soldier, Transylvania, Galicia

\*

The global dimensions of the conflict that broke out more than a century ago, the four years of suffering and deprivation of all kinds, the omnipresence of death, as well as the numerous human sacrifices singularized World War I in the collective memory as an exceptional event which changed destinies and profoundly marked the consciences of tens of millions of people. Individual memory, as part of collective memory, retained both the memories of the “traumatic type that caused negative emotions” and “poignant” memories, which reflect the actual experience of a positive event.”<sup>2</sup>

The memoirs that we will present below focus on the war recollections of a Romanian soldier from Transylvania who was drafted in August 1914 in the 32<sup>nd</sup> Infantry Regiment<sup>3</sup> and was immediately sent to the first line of the battlefield in Galicia. Firstly, we can notice an identity between the three instances of

---

<sup>1</sup> PhD, museum curator, the National Museum of Transylvanian History, Cluj-Napoca, ovidiu2505@yahoo.com.

<sup>2</sup> *Marele Război în memoria bănăţeană (1914-1919)*, ed., study and notes by Valeriu Leu and Nicolae Bocşan, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, vol. I, 2012, p. 31.

<sup>3</sup> See *Budapest volt háziezredének a cs.és kir. 32. gyalogezrednek története (1741-1918)*, (*Istoria fostului Regiment de infanterie nr. 32 din Budapesta*), ed. Sandor Varga (Tinódi), Budapest, 1929. 120,000 soldiers served in this regiment during the war. 8,944 of them were killed.

communication - author, narrator and character - in the person of the soldier Mihai But (1892-1953), the one who, imprisoned in a camp in Siberia, conceived and wrote down his memoirist notes that evoke his participation in the war, with its cortege of sufferings, as well as his imprisonment after three months of fighting against the Russians.

The journal became part of the heritage of the National Museum of Transylvanian History in 2013 and comes from Ms. Sofia But, the granddaughter of the author.<sup>4</sup> It takes the form of a booklet written in the Romanian language, in black ink and pencil, and bound with two wooden covers having the size of 10x15 cm. On the front and back, the author carved, in 1915, the title - *Szibériából. EMLÉKÖNYV. DAURIA 1914-15 (From Siberia. Book of Remembrance. Dauria, 1914-1915)* and, respectively, the stylized monogram *M.B.* (Figure 1-2). The journal was exhibited for the first time during a temporary exhibition held in the museum, dedicated to the centenary of the outbreak of World War I (Cluj-Napoca, 27 June 2014), being also included in the catalogue of this exhibition.<sup>5</sup>

The journal itself includes, besides a text in prose entitled *Book of Remembrance from the War of 1914* (Fig. 3), two popular creations in verse, collected and edited by the author in the period of his imprisonment in Siberia, entitled *Threnody* and, respectively, *Verse of the War of 1914* (Fig. 4-5). Alongside these, But added, on 20 May 1918, the six stanzas of Eminescu's poem *Why Don't You Come*, heard from his comrade Vasile Barțu (Fig. 6). In fact, he accurately noted the temporal references at the beginning or at the end of the texts he wrote, so much so that on their basis one can reconstruct the events experienced by the author, from the moment of his conscription until hospitalization and imprisonment in the camp.

The most consistent part of the journal is the *Book of Remembrance*. It was written for a month and a half (4 August - 24 September 1915) in the first prisoner camp from the "town of Dauria." On 9 November 1915, when he finished collecting and writing the second text - *Threnody*, he was already in the second camp at Bics, the Romanian prisoners' transfer occurring on 12 October 1915. At the end of this year he also collected *Verse of War*, noting at the beginning of the text the date and location of its transcription in the journal: "Siberia, 30 March 1916."

The analysis of the first two texts reveals that they narrate almost identical events and happenings, lived at the same time in Galicia, both by the soldier Mihai But and by the anonymous author of the *Threnody (Doina)* collected by him after almost a year in the camp in Siberia. What distinguishes them, however, refers to the circumstances of those two authors' capture and imprisonment by the Russians. In the case of the soldier Mihai But, his being taken as a prisoner of war is related to his serious injuries in the head and hand by a Russian bombshell, followed by his

---

<sup>4</sup> We must bring thanks to Mrs. Sofia But for the information she has provided us with and for the sensitive, heartfelt evocation of her grandfather, occasioned by the vernissage of the temporary exhibition *Remembering the Great War 1914-2014* (National Museum of Transylvanian History, Cluj-Napoca, 27 June 2014).

<sup>5</sup> Ovidiu Muntean, Melinda Mitu, *Rememorând Marele Război 1914-2014*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, pp. 37-38.

internment in a makeshift campaign hospital and, then, by his and other injured fellow soldiers' abandonment in the hands of the Russians, in the wake of a precipitated retreat. On the other hand, the author describes in verse the voluntary surrender of a large unit, led by its commander, as a result their being surrounded by the Tsarist troops. In any case, the two met in the camp, after a journey made in adverse conditions, on the edge of survival. Mihai But's notes in the *Book* evoke briefly the events he experienced after being taken prisoner. The group of wounded soldiers he was in was taken by the Russian medical services and, in a terribly frosty weather, was transported with the carts to the station and, from there, by train to hospitals in Kiev and other cities. Due to the serious wounds to his head and hand, he needed a long hospitalization before he could recover. He mentioned that during the period from 25 November 1914 to 10 March 1915 he had been transferred across "3 cities, i.e. in 6 hospitals."

Conditions were no better for the other prisoners. Their physical and moral state is captured in the lyrics of *Threnody*, showing that, immediately after their surrender, the soldiers were "surrounded by our deadly enemies," then they were disarmed and forced to march in extremely harsh conditions toward the train station, from where they were transported by train to Siberia. Starving, bereft of any hope that they would ever see their families again and haunted by suicide thoughts, they seemed completely bewildered, especially after their forced separation from officers who had commanded them into battle before.

Thus, for the soldier Mihai But and for his comrades, internment in the camp represented the end of the dramatic events which began in the summer of 1914, with the "heavy order" of enrolment issued to his contingent, on the grounds that "there's a great war/ Against another country's emperor." In 1914, But was 22 years old. As he was born in the village Peceiu (today a village belonging to the commune Bănișor, Sălaj County), he was forced to leave for the training centre in Zalău. The lyrics of the *Threnody* evoke here the ritual of the soldier's separation from the village community, his relatives, family, parents, wife and children, whom he asks to forgive him for any inconvenience, convinced that he is going "to death." He asks especially his wife, who was given to him through "just marriage," to write him a "card" now and then, and, in particular, to pray so that he can escape death. His very departure from the village on a Sunday, during the religious service in church, has this meaning of an invocation of divine aid. Moreover, aware that death among foreigners is a terrible death and that here one cannot abide by the usual burial ceremonial, the soldier calls upon his mother to wail for him upon his leaving the parental home: "Mother, dear mother/Since you birthed a man/Cry out your heart again/That you're left without a son/For perhaps I won't return/To my dear beloved place." The memoirist literature of World War I records this disturbing moment through texts such as that authored by Octavian C. Tăsluanu, who mentions in his journal on the Galician front the scenes of grief and sorrow from the platforms of the stations where the soldiers embarked.<sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> Octavian C. Tăsluanu, *Trei luni pe câmpul de războiu: ziarul unui ofițer roman din armata austro-ungară care a luat parte cu glotașii din Ardeal la luptele din Galiția*, București, 1915, p. 15, p. 46.

The next stage represents the soldier's alienation from the village community and the family, this idealized space, charged with a strong affective bond, once the man travels all the way until his encounter with the front line. After two weeks of training at Zalău, where they are equipped and armed, the recruits are embarked on the train and sent directly to the front line, following a predetermined itinerary. Thus, the train travels through the localities of Santău, Carei and Ungvár<sup>7</sup> and stops somewhere *en route* to Lemberg,<sup>8</sup> where the troops are disembarked because "the Russian soldiers are barring the train from advancing."

In the stations where the train stops, the soldiers are greeted with presents, food, drink, music, dance and good cheer, but also with mobilizing exhortations, sorely needed for the morale of the troops. At Ujhorod station, the message delivered by the authorities is straightforward and every soldier must understand that he is going to battle to defend his country: "And at the train station came/A director, honest man/And all of us he preached/Lest we should get enraged/For our country we'd defend/For it we would fight in battle/ Get it back and never brattle."

All of this disappeared with the first meeting of the young recruits with the brutalized space of the front and especially when they can see some wagons filled with wounded returning from the front line: "But we got a broken heart/When off the train we'd quickly start/To get a little bite to eat/But the train that came surprised 'em/With a thousand injured men/There were nearly a thousand/Wounded from the battle shouting."

The notes in the *Book* make no reference to the route of the train all the way to the front line. The memories the soldier Mihai But begin with the time of disembarkment in the village of Ungvár and focus, at first, on the marches and fights in which he participated, on the lack of food and the omnipresence of death in the trenches. Marching and crossing with difficulty "a water like the Someș," his comrades received the baptism of fire shortly arriving on the front line. The sheer magnitude of the Russian bombardment made a strong impression upon him and he recorded it several times in his text: "the Russians hit, with their cannons and their firing machines, so hard the town we were in that we thought everyone was going to perish and that we would perish, too." After meeting with the first signs of death, fear is constant, the author also recounting the dramatic moment of the death of a soldier who is next to him in the shelter: in an instant, he "left this world," being hit in the head by a bullet while he was lighting his pipe. From the first line, his memory retains and describes the battle in the trenches and individual shelters - "*sfarlenie*" - giving some information about the peculiarities of such confrontations. The author himself was wounded, the first time, in the head just as he was digging an individual shelter, which is why he went to the "place for binding" and then to the hospital. Here he would stay one week and he remembered that during his convalescence "37 lads were wounded in that fight and 15 died that week I was in hospital." He further referred to the extent of human losses after another battle,

---

<sup>7</sup> Present-day Ujhorod, a town in the west of Ukraine, on the border with Hungary.

<sup>8</sup> Present-day Lvov, a town in the west of Ukraine.

stating that after the unit was regrouped on defensive positions and the roll was called, “out of 247 lads we were only 17 left with the captain.”

To complete these cruel realities of the war, seen and lived in the first line, Mihai But remembered the moaning of the wounded and dying soldiers. Because of the intensity of the fire, “fallen lads” could not be helped in time by the medical services of the army and, during the night, as there was a cease fire, the soldiers who regrouped themselves stumbled against the inert bodies of their comrades, whose destinies had been crushed by the war in the Galician trenches: “We went back, but in the dark, as we walked, we stumbled across the dead like you stumble, in summer, at reaping time, across the bundles of wheat if they remain untied overnight and a man walks among her. Most of them were whining, because they were injured and could no longer walk, and the nurses had not been able to come to them and bandage them, because as soon as one stood up he was shot.” In fact, the image of the dying injured soldier is also found in the lines of *Threnody*, in which the anonymous author describes the sufferings of those during such dramatic moments as follows: “In the village I saw fallen/ Husky men tied up like bundles/Wailing cries of sheer pain/Praying to others but in vain/Either to bandage their wound/Or to bury them in the ground.” In the face of such unimaginable horrors of the war, the soldier unceasingly prayed to God to help him overcome his fear and thanked Him repeatedly for “saving his life from death” and healing his terrible wounds.

The disruption of the supply services in the Austro-Hungarian army led to the lack of what was necessary for daily living, food in particular, for the soldiers on the frontline. The dwindling of their daily rations, the lack of bread and the ceaseless hunger endured by the troops is always mentioned in the notes. The author recalls the extreme solutions the commanders resorted to, by sending the soldiers to villages deserted by the civilians to fetch whatever they could find for eating. His memory also retained the desolate spectacle of a village abandoned by the inhabitants, where the soldiers nonetheless found something to eat: “Then we stabbed a few hogs and caught some geese and ducks and took with us apples and plums to where we were located in the camp. We prepared the pigs and the geese and boiled the meat and ate it without bread and salt, ‘cause we didn’t have even salt with us.” We should also mention, in this context, the picturesque episode that occurred after he left the hospital, when he was trying to find the unit he came from. In a bombed village, he met another Romanian soldier, who persuaded him to go together and buy a pig and to prepare it for the officers’ mess. This was probably one of the few occasions in which he did not suffer from hunger because, he said, after they’d bought a pig for 40 kroner, the butcher and his aides “made sausages and, as fit, he made a pork goulash for us, so good, as fit, and we fed ourselves well.”

After other misadventures, Mihai But managed with difficulty to get back to his company, probably situated in the area of Wadowice in Southern Poland, and then, for two weeks, his unit was sent to guard a bridge. Although at night they had to endure the cold, the author assures us that living was much better as “the campaign kitchens were with us and they regularly boiled for us and we did get some bread, for they brought us with the carts.”

In the fall of 1914, the rapid advance of the Tsarist troops in Galicia and the conquest of the town of Lemberg led to the piercing of the front, the siege of the Austrian fortress of Przemysl and the precipitated withdrawal of the Austro-Hungarian troops along the line of the Carpathian Mountains. The desperate situation of the troops was noticed by the author, who wrote in the journal that the unit he was enrolled in - the 32<sup>nd</sup> Infantry Regiment - was in a permanent retreat from the face of the enemy. Basically, after the brief episode of calm when his platoon protected an important bridge that ensured the crossing of supplies for the troops, the whole corps was called back to the regiment and sent to the front line because, the author said, “our folk couldn’t stave off the enemies.”

It was during this general retreat, in a terrible frost, that the final battle involving the soldier Mihai But was waged. Due to the fact that the ground was frozen, he could not dig “trenches” and his little mound made of earth only could not provide him better protection in the face of the Russian artillery missiles. In the middle of the fight, a bombshell splinter hit him in the head causing a deep, potentially lethal wound, as he noted at the end of the *Book* written ten months later, in the prison camp in Siberia: “After I shot hundreds of bullets for two hours, then a piece of garnet iron from the Russians hit me in the head and I was dead for an hour and a half. Immediately two lads rushed and bound my head, but I never knew when they bound me, for I was dizzy from the terrible shot that had hit me. In about an hour and a half, I woke up and went to the place for binding of our doctors. I heard them say that I wouldn’t live longer than two days, I’d been so damaged inside my head. But blessed be the Heavenly Father that I was healed and am alive to this day!”

His memories shows us a file from the chronicle of the Great War and evoke the somewhat similar destiny of hundreds of thousands of Transylvanians who were involved in the conflict, from day one, because of their political and administrative status of subordination towards Austro-Hungary, a situation in which all the political-military decisions taken by the central government in Budapest and by Emperor Franz Joseph had to be respected.

The manuscript we are reconstructing for the first time contains interesting and truthful information about the sufferings and struggles on the Galician front, seen through the eyes of a simple soldier who had a basic training but who nevertheless knew how to write. In general, memoirs about the war contain a series of texts that describe the events in the lives of different personalities in terms of social position, education or military hierarchy. In this respect, it should be noted that the uniqueness of the text presented below is ensured both by the social status of the author - a peasant with four years of primary school, his lower position in the military hierarchy (a mere soldier) and, above all, the fact that he spent the four months of fighting in Galicia entirely on the front line, being then severely wounded and taken prisoner.

Mihai But was a winner. He survived the war, the terrible injuries he suffered, the cold and imprisonment in Siberia, and after eight years he returned home. Two of his fellow villagers who died in the camps in Siberia did not have the same destiny. The war marked him deeply and left physical and spiritual traces in him, but he managed to found a family in the village of Peceiu, Sălaj County, where he lived for three more decades after returning from Siberia.

\* \* \*  
\*

Buth Mihalyi, Dauria, 1915, August 4, Sziberijában

***Book of Remembrance***

From the war of 1914, written in Asia, in the town of Dauria, on August 4, 1915

In the month of August 1914, on the 18<sup>th</sup> in the evening, we got on the train and on the 20<sup>th</sup> we got off in Galicia in a town called Ungvár, where we set off in the afternoon and walked through about 3 villages. We filled our rifles with bullets and then we knew that this was no joke and that we were heading for the fire. Then we arrived, about 10 hours later, in a village where we slept and on the 21<sup>st</sup> they gave us a shot, i.e. they grafted almost all of us, and we stayed in that village until 23 August in the morning. On the 23<sup>rd</sup> we set out for the enemy. From the 23<sup>rd</sup> to the 28<sup>th</sup> we went, day and night, until we met the enemy. On August 28, i.e. on the day of the Holy Virgin, in the afternoon, we arrived in a town, where we were told that we would be getting bread for lunch but we got no bread at all that day.

It was while we were making a pyramid with the rifles and taking off our shoes that our feet were rotten from sweat and swollen for walking so much, and our regiments were positioned on the crown of the road. All of a sudden, we heard from a forest near the town that the Russians were shooting their cannons and their firing machines so hard in the town we were in that we thought everyone was going to perish and that we would perish, too. We immediately received orders to make *sfarlenie*<sup>9</sup> at them and shoot them. Because we were all barefoot, we could barely put on our boots without the socks, because all of us were washing our feet, and instead of getting something to eat to appease our hunger, we got the most terrible fire.

Through that town flowed a water like the Someş and across the water there was a bridge, but we could not wait to cross that bridge, all at once, and most of the troops passed through the water and went out of the town and made *sfarlenie* at them. But walking through the water in a rush, we couldn't pass the shoelaces through the boots and almost all of us who went through the water dropped the boots off our feet while stepping over some obstacle. We kept on walking barefoot for a while, luckily for us we were the reserve, for there were other troops ahead of us, and we had enough time to put on our boots and arrange our equipment. At around 6 o'clock, we received order to go to *sfarlenie*, the left wing, to strengthen *sfarlenie* 'cause very many had fallen. When we left there and we got up to our feet, the Russians shot at us, bullets and shells whistled around us from all sides, and as we were running, our men kept falling all the time, 'cause the Russians were all hidden in pits and we couldn't see them.

On the day of the Holy Virgin, in the evening, we arrived in a forest and we

---

<sup>9</sup> A battle waged along a line formed by trenches and individual sheltering spots.

went deep into a ravine and from there we fired until we were no longer able to see how to fire. The firing ceased on their side too, and then we walked about three kilometres back and we went to sleep hungry that day, 'cause we hadn't had anything to eat. On August 29, we stayed at the barracks where we had settled in the camp and on the next day, others went in our place and we waited for the carts with bread to come, 'cause we could no longer bear the hunger, but nothing came.

If our officers saw that nothing came for us, as we were camped near a village, they let us go into the village to bring some pigs, birds, whatever we could find, to slay them and boil and eat them. As soon as we got the order, we immediately went to the village to find something, but we found nothing in that village, not even a scrap of bread, 'cause the Russians had been there before and eaten all that was to eat there.

The village was deserted of people. The poor civilians had left the village with their women and children, for fear of the soldiers. The pigs were released from the coops, the cattle, those that hadn't been eaten by the Russians were in the gardens, the calves mooed hungrily on the lanes, and our hearts ached for them. Then we stabbed a few hogs and caught some geese and ducks and took with us apples and plums to where we were located in the camp. We prepared the pigs and the geese and boiled the meat and ate it without bread and salt, 'cause we didn't have even salt with us.

Then we got order to go to *sfarlenie* to release the others from there on the battlefield and we kept walking up to the middle of the night until we ended up in a forest and we remained there until dawn.

At dawn, we came out of the woods, we went over some heath and made *sfarlenie* and headed for the enemy 'cause our officers had looked through the spyglass and seen where the enemy had positioned themselves. They were few near a village, but most of them had climbed up into the attics and the Russians had got two machine guns up in the church tower. When the sun rose, we took our positions in *sfarlenie* on a pasture. But the good Lord took me into a pit 'cause there was such firing that day, from the moment the sun rose until dusk, that we could neither go back, nor ahead, nor dig any pit, and whoever raised his head from the ground, his life was taken away immediately. My poor neighbour, who was next to me lighting his pipe, he got a bullet through his head and he could only say once: Ouch! and he left this world for good.

And from sunrise to sunset I couldn't raise my head and the sun burned me there all day and then when help came, i.e. when the reserve came back, the poor lads were felled like trees. And after it got dark, we left that place after the firing ceased. We went back, but in the dark, as we walked, we stumbled across the dead like you stumble, in summer, at reaping time, across the bundles of wheat if they remain untied overnight and a man walks among her. Most of them were whining, because they were injured and could no longer walk, and the nurses had not been able to come to them and bandage them, because as soon as one stood up he was shot. And I, on that day, at any second, all I did was to await death. But may the Almighty God be praised that I escaped from death and am still alive today!

Then they put on a battalion of shooters to fire at them, i.e. those who are hunters in civilian life, as they say in Hungarian *egy vadász zászlóalj*. After the firing

ceased, they called us to the roll, and those who were in *sfarlenie* to the left side, with all the officers, withdrew into the woods and ran back. And when they ordered us to pull our ranks together, out of 247 lads we were only 17 left with the captain. In the dark we could not gather other regiments, because they'd surrounded us and we were dispersed and hidden everyone, we no longer could pull our ranks together, like when the crow screams at its babies and the mother hen barely collects them from among the weeds.

And from there we beat them back and the Russians withdrew in the village until morning. We kept walking for a week and a half and still didn't meet them, and then we got order to come back from Russia, 'cause we were in Russia and the Russians had retired in the Carpathians, behind our backs, to get away from us. But if we retired from the slopes we heard that they remained in the Carpathians. Because we were few and had no cannons, for our cannons had been taken away, we could hardly get rid of them, but they didn't catch us there. Sit was in such a place that we could go out, walking on our hands and retreating on a mountain and getting rid of them through a dense forest.

Then for two weeks we kept walking back to the Hungarian country and, in October, there were some rains that could almost kill us. We got to a forest and stayed there. We dug deep pits and trenches and if we entered them they couldn't see us. There we had some help and, from the nearby villages, we fetched all sorts of tools and the big saw, we dismantled a few houses and barns and we fetched the planks and doors of the houses and we prepared for enemies. For two weeks we worked in the woods and we made trenched in the ground and stables for the horses. We also built roads from one company to another and for two weeks it wasn't bad for us there 'cause the kitchens were with us and regularly boiled for us. But when we put everything in order and prepared for the winter, 'cause they'd told us that we would be there in the winter, too, within two weeks, seeing that the Russians didn't come to us, we left that place. And we walked for a week, day and night, and we faced them again, but we, the 32<sup>nd</sup> Infantry Regiment, stayed at a shelter for backup. When noon came, we put our rifles in a pyramid behind the shelter, and from the afternoon until the evening, bullets kept flying over our heads, they even fell up to 200 steps away from us, but our gunners were there near us and often fired the cannons at the Russians. The Russians fired their cannons at us, but their shots were too short and couldn't reach us. So we stayed there at night but the Russians fired so hard at us at night that we thought none of us would keep alive.

At around ten in the evening, when fire was most intense, they took us to help out the Germans there in *sfarlenie* outside the town, but bullets so flew among us. As we were walking through the town, the bullets came from the rifles so hard that tiles were breaking on the house roofs and windows were breaking too and the poor lads kept falling under the rain of bullets. But it was also kind of cloudy and there was a deep water that we could not cross on a mere improvised bridge. Our captain went ahead with ten lad. We, in the dark, missed him because we were walking through a dark forest and we couldn't see each other. Our captain went through the Germans' *sfarlenie* and thought that some of must have been ahead and went right down into

the Russians' *sfarlenie*. And he and seven lads were caught by the Russians. Three lads escaped from there in the dark and came back to us and told us what had happened with our captain and where he was. But one came back shot in one leg but the bullet had hit only the flesh and did not ruin his bone. And on the same day he went to the hospital. And then the lieutenant was left as commander of the company. And if the fire it ceased, he gathered is together and we left back to that shelter.

On another day, we went from there to a house in the village and we dug pits in the barn for we could not rest because of the bullets that came crashing through the wall. We could only sleep in the pits, both day and night, and we stayed there for two weeks. In the two weeks we stayed there we saw no piece of bread. Only at midnight did the fire cease and the kitchens came to us, once every 24 hours, soup without bread. And the day when the Russians no longer fired so hard, we went to the village and boiled a pot of potatoes, but we still didn't starve too much then. There were also days when we didn't get anything, only the cabbages we found in the field, we took the leaves off it and roasted the cabbage, and we also found turnips and unboiled beans and we lived on those. And if we found carrots, they were as good as bread. And I met Petre Mitru in Galicia once.

From that village we, the honveds went to a big water like the Tisa, I stayed there for two weeks. There, I worked all night, I was making trenches and holes in which we slept. And there was a lot of rain in the month of October and it was very difficult 'cause we were all soaked to the bone. But may the good Lord be praised because when I was at *sfarlenie* I was in good health, no disease came upon me, may the good Lord be praised that at least I didn't get sick but fared much better.

When I was at that big water, a car came flying in the sky, that is to say *repülogép*, up there that we barely saw it but it could see us as we were seated there. But we fired at it but we could not take it down. When it was about five hours after noon, the Russians started firing so loud that the sergeant major's hole where he was sitting crumbled. I went to him to take the rod for removing the cartridge tube from the rifle, 'cause I'd fired so hard that the latch couldn't pull the tubes out of the shotgun. There was such firing and the earth shattered, like that, with shrapnel and the shells at us, that we thought we would all perish.

But we were about two hundred steps away from the water, and every night we had to go to stand guard there, 'cause the Russians were across the water, we on this side, and we kept watch lest they should come at us during the night. But that evening I went with two fellows to stand guard. And on the banks of that big water fall we had deep holes, as big as I was, and they could no longer shoot us there. When I went into the post, going through the willows, the Russians shot at me from across the water and because of the moon they could see me well. And even when I flung myself into the pit, they shot at us and as I jumped into the pit, a bullet came through the strap of the rifle but didn't hit me.

And then, in the middle of the night, we got orders to go to *sfarlenie* and from there we went back to another place and, at lunchtime, we reached a village where we stayed in a garden and got food. Then we walked into a beautiful town where we arrived at about eleven in the evening and we slept there until morning. But when we

got into town, we passed through mud up to our knees, just like mortar, and there we rested for a day. The next day, in the evening, we left there and when it was getting dark, we crossed a big water and arrived in another place at one hour after midnight. When we left the town, each of us was carrying a sheaf of straw on our backs and a plank that was two metres long to make holes in the ground so that the Russians wouldn't be able to shoot us.

And if we got there, we immediately started to dig a deep ditch so that we could walk next to one another. When the trench was ready and we put straw in it, there comes the sergeant major to us and says that it's not fine and that we need to dig deeper. I was with one Lupan Petre from Giumelcis<sup>10</sup> and we immediately got up and took the straw out and started digging. With the backpack on my back, I raised my head a little to straighten up and the Russians started firing. As I raised my head, the bullets kept coming. I say to the other man that we had better bow our heads lest we should we get something over it. So we bent down and did more work, I threw earth three more times out of the ditch, and I immediately felt my head roaring and on my neck on the left the blood was gushing from my head, but it only hurt a little. Then I said to my comrade, *Petre, I'm ready! Come and bind my head so that I can go to the hospital.* But as I was working a bullet came at me from a rifle and also passed through the spare boots on my back and went out through the can. [a page missing from the text].

The doctor said I should go 'cause he had not seen how I had got hurt. And 37 lads were wounded in that fight and 15 died that week I was in hospital. One week after I left the hospital, back to *sfarlenie*, but I could not during the day, for it was a Sunday, but the Russians kept firing as if it was the end of the world.

And again, walking across town, I came across a Romanian from our regiment and started chatting with him. And he told me that he had permission from the officers to buy a pig, cut it, boil it and take it cooked to the officers and that I should be his companion 'cause he didn't like it on his own, and that we'd eat well after it's boiled. So I did. We went through town, got a pig for 40 kroner and for 3 kroner we had a butcher slaughter it and for 4 kroner some women boiled it. And he made sausages and, as fit, he made a pork goulash for us, so good, as fit, and we fed ourselves well. Then we went to *sfarlenie* if it was dark but I couldn't find the battalion. And I met 2 of my companions from the battalion and again we went into town and went to sleep in a deserted house until morning and then we went away from there.

When we left there, in the morning, we were late 'cause we'd bought something for lunch. And when we wanted to go to *sfarlenie* we could not even go up to *sfarlenie* 'cause it was far from the town and the bullets were coming like rain and we were about to perish. We returned in town by noon and we even heard that our unit had left there. I went and I asked at the headquarters, and I said where I came from, out of hospital, and what had happened to me and that I wanted to go to *sfarlenie* and didn't know where the regiment was 'cause I couldn't find it there. I

---

<sup>10</sup> Present-day Plopiș, Sălaj County.

immediately got word where our comrades were and which villages I should pass through. The other comrades waited for me on a road because they'd lost from their regiment for about two weeks. And they feared they would be shot because they had fled from *sfarlenie*, from the fire, and had kept hiding. If I came with news to them, they immediately left with me. But on the road, where wherever we went through that town, we came across Russians with guns and thought the whole town would perish. And as we 3 fellows were walking, there comes a bombshell and immediately everything collapsed and we thought it would kill us too. We were sitting then under a stone fence and five Russians handling a cannon went past. They got scared and ran back into town but I went ahead until I caught up with the company even as the sun was setting.

I caught up with the company in a village called Bodovițe.<sup>11</sup> I immediately went to my platoon and they were sitting on the roadside to rest for they were weary. I went to the commander, that is the sergeant major, 'cause he was the commander. I went and told him that I had come out of hospital, and although I had bandages around my head, now it didn't hurt me at all. After that I presented myself before the lieutenant, who was surprised how quickly I'd healed from the head wound. From there we actually went, but not far away, and we lined up by a water and we dug pits and then went to sleep. That day we walked about 200 steps away and we dug other pits in another place, by a water, so that the Russians couldn't pass by there, where we stayed for two weeks.

From there we went two weeks later, at about midnight, and walked for two days and three nights without bread and we were starving on the road. Then we arrived in a village where we got food, i.e. some stew, but no bread. Then we went to a big water, a lake where there was a boat that carried us. We kept watch over a bridge our men had built so that the supplies could reach the troops. It was good for us there for two weeks, because the campaign kitchens were with us and they regularly boiled for us and we did get some bread, for they brought us with the carts. The only thing that was bad was that there was a big cold and we were chilled at night when we stood guard.

Two weeks later we received order to go back to the regiment, 'cause our comrades couldn't stave off the enemies and we left around midnight and walked for two nights and a day until we found the regiment. We arrived at the regiment when the sun was setting but we couldn't go to them 'cause there was such firing that we thought everyone would perish. We waited in a ravine till it was a darker and the firing ceased. Then we left from there to them but as we reached the line of fire, they went back 'cause the Russians were killing them all. Then we met up with them and we went back and we walked all night. When dawn came, we arrived in a shelter and stayed there until around noon.

Then we could not dig because the ground was frozen deeper than 30 cm and it was freezing cold all day and we didn't have where to dig. So there was a ploughing near us and with the blankets on we started carrying frozen earth and we each made a

---

<sup>11</sup> Probably Wadowice, a village in the south of Poland.

little mound of earth over our heads as that the Russians wouldn't see us. When it was full day we were ready with them and started shooting at the Russians, and they at us, until around nine.

Then at nine in the morning I was hungry, so I started eating a tin and bread, lying down but I didn't get to open the tin. After I shot hundreds of bullets for two hours, then a piece of garnet iron from the Russians hit me in the head and I was dead for an hour and a half. Immediately two lads rushed and bound my head, but I never knew when they bound me, for I was dizzy from the terrible shot that had hit me. In about an hour and a half, I woke up and went to the place for binding of our doctors. I heard them say that I wouldn't live longer than two days, I'd been so damaged inside my head. But blessed be the Heavenly Father that I was healed and am alive to this day!

And then our comrades walked back 'cause the Russians were killing them. And then, on that day, November 25<sup>th</sup>, as our comrades retreated, the village doctors also retreated and left us, the injured, with the Russians. And then the Russians came in the morning. And as they came across us there, they immediately organized 37 carts and put us in them and took us to the train station in Russia.

From there, from the binding place to the station we travelled for 3 days and 3 nights and it was such freezing cold that we thought we'd be freezing in the carts, because there was a cold wind blowing, and as I got my head out from under the blanket I felt like my cheek was about to crack. And after 3 days we arrived at the station and they put us on the train. And 3 Russian doctors came with us 'cause we travelled for 7 days and 8 nights until we arrived in a town by the name of Kiev. There, at the station, they came for us and took us to the hospital. And I was in hospital from November until March 10<sup>th</sup>, in 3 cities, i.e. in 6 hospitals at that time. And, on March 10<sup>th</sup>, I got out of hospital, healed, and I went to Siberia and have been here to this day, i.e. September 24<sup>th</sup>, 1915.

## Threnody

Collected by Mihai Buth in Siberia, the town of Bics, 1915, 9 November

Rolling leaf of apple green  
 Truest friends than I have seen  
 You stay here and listen to me  
 What I tell you true will be  
 Hard it is to live with strangers  
 And amidst all sort of dangers  
 In that year that's a changer  
 Nineteen hundred and fourteen  
 Many things I'd done and seen.  
 In the month of August even  
 The glass filled with all the  
 grieving.  
 A harsh order came upon us  
 From the emperor's court much  
 fuss  
 At the taverns in the village  
 We'd no longer do some tillage  
 All of us who'd been recruited  
 No exemptions attributed.  
 The order was shouted much  
 Day and night, and such and such  
 That we'd leave all for the station  
 We'd be fighting for the nation  
 That there's a great war  
 Against another country's em-  
 peror.  
 And a heavy order came  
 Women should be left, no claim,  
 Men were crying for their sons  
 Wives for their husbands gone.  
 When I left my dear home  
 Kissing the wife, before I'd roam  
 I did say this, loud and clear:  
 - My dear wife, my wife, my  
 dear  
 You were given unto me  
 Through just matrimony  
 I am going now to war  
 God be with those I adore!  
 For that evil hour has come  
 I will go and leave you numb.  
 When I left my house's gate  
 My heart burst, with all the weight  
 Seeing my wife weeping by

And the tears in my mother's eye  
 As she saw her dear son  
 Getting all his baggage done  
 And now leaving for the war  
 Could return perhaps no more.  
 I immediately took  
 Bag on back, no hands I shook.  
 I was heading for Zalău  
 It was Sunday, holy woe  
 And the popes were now in  
 church.  
 When for war my home I left  
 Farewell I said, bereft  
 From the people in the village  
 From my kin, from all the tillage  
 Knowing I was meeting death.  
 And I did pray for forgiveness  
 To all folks, with real swiftness.  
 Maybe while I was alive  
 I did some people deprive:  
 - Dear all, brothers and kin  
 Pray forgive me for my sin  
 For I didn't mean to hurt you  
 Even though I bid adieu.  
 May God hold you in His palm,  
 I must head for no big calm.  
 'Cause the carts are surely waiting  
 To take soldiers to their unmaking  
 I am now going to battle  
 May God protect you from all the  
 rattle.  
 I do pray, my dear beloved,  
 Write me postcards when it's time  
 To appease my heart's sad  
 chimes.  
 Farewell, my dear wife  
 Will I see you in this life?  
 Maybe not tomorrow dear  
 Maybe that time ne'er comes near  
 But do ask the dear Lord  
 To protect me from the sword.  
 In Zalău when I arrived  
 New clothes for me they  
 contrived

Here we're staying for two weeks  
Teaching us fighting techniques.  
- Mother, dear mother  
Since you birthed a man  
Cry out your heart again  
That you're left without a son  
For perhaps I won't return  
To my dear beloved place.  
Didn't stay long in Zalău  
Got some bullets, not for show  
A stone I carried on my back  
Until news took us aback  
That those who had gone there  
first  
Fewer were, war be accursed  
To Galicia in the south  
Battling enemy all around.  
Wednesday in the afternoon  
The lieutenant ordered soon  
That on Friday, 4 o'clock  
We should leave, not run amock  
Heading for Baie, in the end,  
Our homeland to defend.  
Wednesday in the evening  
He kicked us out from the  
meeting  
Then he dressed us to the nines  
Took us out, the city's fine.  
There the gentlemen did come  
Cigarettes they gave us some  
And with flowers they adorned us.  
When the clock struck one  
o'clock  
I was proud as a peacock  
Went on foot up to the station  
Bitter hearts, and no elation.  
I put my head to the ground  
Went to the station crying out  
When I got into the car  
Sighs kept coming from my heart.  
The train left the station weary  
Sighs press on my chest, my  
dearie,  
I keep thinking of my country  
Will I come back on days sundry?  
When we left in the train car  
People, good at heart they are  
Food and drink they gave to us

Money wouldn't spoil their trust.  
In Santău the train did stop  
All of us got off, chop-chop,  
Those who wanted could dance  
too  
Music playing, really true.  
Music and the demoiselles,  
Like the bluish flower bells  
Beautiful Romanian lassies  
Reddish apples up their brassies.  
We didn't stop until Carei  
Then took it right, perhaps astray,  
To Galicia we went.  
Then in Ungvar we'd descend  
There again they waited for us  
Many noblemen, saddless  
And the city's music band  
And we danced the gentle dances  
Followed by some Transylvanians.  
And at the train station came  
A director, honest man  
And all of us he preached  
Lest we should get enraged  
For our country we'd defend  
For it we would fight in battle  
Get it back and never brattle.  
And from there again we left  
All the way to Lemberg, west.  
On the way the news that reached  
us  
Close to Lemberg waiting for us  
Were the soldiers of the Russians  
Holding up the train acrushin'.  
So we turned back and again  
To battle we went, most certain.  
But we got a broken heart  
When off the train we'd quickly  
start  
To get a little bite to eat  
But the train that came surprised  
'em  
With a thousand injured men  
There were nearly a thousand  
Wounded from the battle  
shouting.  
Then we all gathered together  
Those who're coming from the  
station

And there we got some rest  
 Until dawn our souls blessed.  
 When the sun arisen was  
 We quickly packed our things  
 because  
 We had to leave now in a hurry  
 Towards a forest we should scurry  
 And there we sat all day long  
 Awaiting for our turn to come.  
 And we could hear how the  
 cannons  
 Destroyed the hills and us did  
 madden.  
 There was a little country road  
 Through a forest, at a crossroad,  
 And everyone was travelling by it  
 On horseback in the brightest  
 outfit  
 But they brought brave men  
 who'd fallen  
 Shot and mangled, quite  
 crestfallen.  
 When we were about to rest  
 I saw a car high up the crest  
 And it was a flying machine  
 After which I shot at it  
 But it soared up very high  
 No one got it hereby.  
 We did wait a little longer  
 Until the enemies learned of our  
 stronger  
 Comrades already at the station  
 With carts and with ammunition  
 And because we could hear  
 nothing  
 As the cannons kept rumbling  
 They fired near the station  
 And the round shook, devastation,  
 For the troop left retreating.  
 But returned so quickly back  
 With a burden on their neck  
 And in another place set camp.  
 The cannon was very far away  
 Five times it fired away  
 Nothing hitting, what dismay.  
 And then stopped what it was  
 doing  
 For the dark began us wooing.

And after we sat us down  
 The troop we guarded, all around.  
 But around one o'clock  
 The cannons fired all amock  
 Then the rifles started firing  
 Turning the hills into a jarring  
 Scene, and all houses were  
 burning  
 On all sides, no way assuaging  
 Burning bright like torchlights do.  
 Queasy but the night did pass  
 Morning came, alas, alas  
 Then all of us met together  
 Facing south, we searched the  
 weather  
 Found a place to shoot the foe.  
 When the sun came up again  
 To the woods we went, fast lane,  
 And we got something to eat  
 Warm soup, indeed, a treat.  
 After sipping through the broth  
 Harsh orders bestowed their wrath  
 We should be ready to march  
 To the north, and make no arch,  
 For there's little rabble there  
 And to win they cannot dare  
 Fighting back the Russians' army.  
 Quickly did we set afoot  
 Nowhere did we waste our time  
 An emergency arrival  
 At a specified survival  
 Place where we sat down  
 Got no dinner, we did frown  
 Outside we had trouble sleeping  
 Famished, tired and weeping.  
 But a river flowed out there  
 And we drank its waters clear.  
 After that we got some rest  
 Until dawn came back abreast.  
 ...  
 - We, Romanians, have strong  
 blood  
 To push our enemies into the  
 mud!  
 If these words were not outspoken  
 We would stand in line unbroken  
 Into groups undivided emotion.  
 And then we did leave that place

Heading for a village base  
That was hit by all the cannons  
Burning now like fires of demons.  
When we reached close to the  
village  
We all crept on our bellies  
And we were as cold as ice  
Fearing for our very lives.  
'Cause they fired at us with  
cannons  
Shaking all the earth ablazin'.  
They we got back to our feet  
Passing barely through the village.  
In the village I saw fallen  
Husky men tied up like bundles  
Wailing cries of sheer pain  
Praying to others but in vain  
Either to bandage their wound  
Or to bury them in the ground.  
So we left the village all  
Stopping by a hilly wall  
Quickly digging a few trenches  
Making those our earthen  
benches.  
And we scurried all around  
Digging for food in the ground  
As for three entire days  
We'd had no food to heal our  
ways  
Cause the carts with bread had  
vanished  
So to eat we hadn't managed.  
We rushed and rushed through the  
woods  
Looking for some pears or goods  
Pears, the wildest there can be  
Seemed to us so sugary.  
And a little while later  
Came to us the carts with fodder  
And they gave us broth to sup  
But no bread could cheer us up.  
Since we'd had another meal  
We started marching in a reel  
Heading for the enemy  
In the fields quite steadily  
Many of us waded through waters  
Soaking wet, like real otters.  
From there we escaped again

But ran into fires of hell  
For we took the path that goes  
Through a forest full of firs  
In which many a man was dying  
And cruel battles they were  
fighting.  
That whole place was now ablaze  
Firing for three whole days  
In the forest to the right  
Our cannons fired their might  
Hitting strongly our foe  
Dealing the world a mighty blow.  
So if we went in the forest  
Waiting for our turn to come  
Until darkness fell upon us  
And we ran with all our hearts  
To the fire that departs.  
For a long time we refrained  
Until the signal he us gave  
And we flew all in a hurry  
From our trenches, full of worries  
So we started running all  
Where he'd ordered us to sprawl.  
The captain led us full of brawn  
Yelling to the lads, hold on,  
Turn around and back again  
To the place they'd left in vain  
And shoot our rifles with relish  
Or else all of us would perish.  
All of us returned as ordered  
To our enemies disordered  
And we all fought rough and raw  
And at one point yelled: hurrah!  
The enemies turned around  
Hearing all the roaring sound.  
And the lads bowed to the swords  
Slashing short their lives untold  
And they all wailed with pain  
As if the world was going to  
wane.  
To the forest we returned  
Seeing how many had burned.  
Now the darkness was upon us  
How many had died in pain thus?  
But they gathered us together  
See who was alive and where.  
After counting our numbers

The captain said, as he did wonder:

- My beloved, dear soldiers  
 You're valiant men, with brawny shoulders,  
 And you have struggled to defeat them  
 You shed your blood but never succumbed.  
 And now I wish to tell you truly  
 That they've surrounded us quite cruelly  
 Our gunners have, alas, just fled  
 Leaving behind the cannons dead  
 And now we have no other choice  
 But put our rifles down, no noise.  
 And then we went, in a great hurry,  
 To a forest edge, in all a flurry,  
 Where we could see that there had gathered  
 Soldiers from other realms,  
 battered.  
 So there the lieutenant came  
 Ordering the bugler to proclaim  
 And tell us all to surrender  
 With firearms we cannot venture.  
 And after the bugler called  
 For two hours we stalled  
 Until the Russians came  
 And all of our weapons claimed.  
 When we laid down our arms  
 We were steeped in floods of tears  
 Soaking wet our uniforms  
 Seeing ourselves surrounded  
 by our deadly enemies.  
 Then they took us all away  
 To that village, where we'd stay  
 From the village we'd come from  
 The one that burned down to the ground.  
 And when there we arrived  
 From the officers divided,  
 They were left, indeed, behind  
 But we had to walk aligned.  
 The whole day long we marched  
 ahead

Sighing from our hearts with dread

And occasionally chanting:  
 - Oh, woe me, I didn't know  
 When bullets I had to sow  
 If only I'd known my fate  
 Death would have been my blind date  
 And I'd never have come here.  
 When the border I did cross  
 My heart burst with all the loss  
 And around I turned my gaze  
 To my country, eyes ablaze  
 And began to chant like this:  
 - My dear, beloved homeland,  
 Should I live to tread your ground  
 At least when the spring returns.  
 If I die, let me die swiftly  
 Not live in this dire world,  
 A world dark and very filthy,  
 Roaming its trails with hunger in  
 my soul.  
 Then, again, we started walking,  
 Aching souls and hearts all  
 throbbing,  
 Hurting feet, barely advancing,  
 And burdened with heavy sighing.  
 We were all haggard and meek  
 Hunger making the world bleak,  
 And where cabbages we saw,  
 Hastily, we ate it raw,  
 Cabbage leaves were all we ate  
 Garlic, bitter on our plate,  
 Seemed to us as sweet as honey.  
 When a village we approached  
 And a woman crossed our path  
 Hundreds of us rushed to meet  
 Her, asking for some bread to eat.  
 Much harm would befall our  
 nation  
 By the time we reached the  
 station.  
 On the fifth day, in the evening,  
 When we all were at the station  
 We all climbed into the train cars  
 Far away we travelled thus.  
 We were fed only one meal  
 On the train, hunger to seal,

But the train was rushing near  
The northern deserts of Siberia.  
From the borderline we went  
Thirty days on the train we spent  
Until Daurie we reached.  
Daurie, the city bleary,  
Off the train we got there, weary,  
In the barracks we were kept  
Of our destinies bereft.  
There we stayed for eight whole  
months

Until on October twelfth  
The order came, all at once,  
For Romanians to depart,  
So from Daurie we left.  
For ten days we walked and  
walked  
All the way to Bics, and there  
Our bleak destiny we would  
share.

\*

**The Verse of War 1914**  
Siberia, 1916, March 30

Let me tell you about a gory battle that was waged on the battlefield with the  
Russians' army.

We were bound to strife  
And to give our life  
Let me read it swiftly  
For Romanians neatly  
To begin to ponder  
These smooth battle verses  
Of those who surrendered  
On cliffs steep and tattered  
The battle of rabbles,  
People should not dabble  
But try to understand  
By reading this book  
From beginning to end,  
Keeping still in mind  
This terrible battle, unkind.

Greenish leaf torn into twine  
From the year eighty-nine  
Greenish leaf and flower line  
How many lads of that time  
Older, younger, short and tall,  
Stout and might, waiting for the  
battle call,  
Greenish leaf, vine curlicue,  
We were for the battle due,  
To the northern lands so dreary  
Where we started fighting, weary.

Mother, if only you'd seen me  
My shirt torn by bayonets  
My heart rendered into shreds  
My heart frozen, petrified  
As on that hill I would hide.  
Greenish leaf and dandelion  
Bugles blowing on and on  
Heeding us to battle forward  
Hearts ablaze, burning like pyres  
Greenish leaf, dry wood and mire,  
When they all began to fire  
Of the five thousand and one,  
One hundred were left alive  
Few of us would now survive.  
Greenish leaf torn into shreds  
I weep for the children's fate  
Cause they're left without their  
fathers,  
Crying at home with their mothers,  
Not remembering their parents  
And their sweet and loving  
mothers  
No longer allowed to see  
Their beloved husbands who  
Are now lying in their coffins  
Under proud, silk-woven flags  
Far away from their homeland.

Flowers bending with the wind  
 Alas, my heart is now weeping.  
 ...  
 Greenish flower, by the manger  
 Just before Holy Elijah  
 All the young and handsome lads  
 To battle are driven in herds  
 In Galicia, in the mounts,  
 In unknown places they're bound  
 Playing hide and seek, so dire,  
 Until the Russians do fire.  
 Russians – never-sleeping snakes  
 Hiding in bushes and braes  
 And they catch you unawares  
 To slay you if you don't beware.  
 The night is long and I can't sleep  
 I toss and turn, and then I weep,  
 Like fish do in a still water  
 Like men do in a country foreign.  
 Far away, among the strangers,  
 Tears flood and I'm in danger  
 Flooding mind and soul and heart  
 From my loved ones I'm ripped  
 apart  
 And with foreign folk I dine  
 And I feast with them on brine  
 Always with my home in mind  
 Sighs so deep, fate so unkind.  
 Dear Lord, let peace prevail,  
 Let me see my mom who wails  
 For I left her all alone  
 In my country I'd like to roam.  
 And I pity my dear mother  
 Old, alone, she cannot bother  
 To keep house, and now she's  
 crying  
 But I was taken in the army

Mihai But, the year 1915, D 7  
 Siberia, the town of Bics

1918, May, 20

Broke her heart and crushed her  
 soul.  
 With her my wife I abandoned  
 With a small child to defend.  
 All of them I left behind  
 Going to war, fate so unkind,  
 And I left mother at home  
 Wailing tears of grief, alone,  
 Let tears in your eyes not throng  
 Will you see me before long?  
 Listen to me, mother sweet,  
 Rifles make a deafening tweet  
 Making trees rumble around  
 Shaking even the frozen ground  
 Bullets came like million rain  
 drops  
 Thrashing handsome lads like  
 crops  
 But don't weep, my mother dear,  
 For my fate, I'm still alive,  
 You can weep if you do hear  
 That I'm buried in the ground,  
 You can only weep then, thinking  
 How your son the worms is  
 feeding.  
 But do pray, mother, sweet breath,  
 For your son, threatened with death  
 And never a moment spare  
 But look for his grave, aware  
 Where my tomb lies and my bones  
 For there you'll see my cross  
 Flowers all around in bloom  
 Growing to define my doom.  
 So do cry and weep and wail  
 For your son, to no avail,  
 For your son so much beloved  
 Robbed of life by the enemy bullet.

**Why Don't You Come<sup>1</sup>**

[Mihai Eminescu]

See the swallows quit the eaves  
And fall the yellow walnut leaves,  
The vines with autumn frost are numb,  
Why don't you come, why don't you come?

Oh, come into my arms' embrace  
That I may gaze upon your face,  
And lay my head in grateful rest  
Against your breast, against your breast!

Do you remember when we strayed  
The meadows and the secret glade,  
I kissed you midst flowering thyme  
How many a time, how many a time?

Some women on the earth there are  
Whose eyes shine as the evening star,  
But be their charm no matter what,  
Like you they're not, like you they're not!

For you shine in my soul always  
More softly than the starlight blaze,  
More splendid than the risen sun,  
Beloved one, beloved one!

But it is late in autumn now,  
The leaves have fallen from the bough,  
The fields are bare, the birds are dumb...  
Why don't you come, why don't you come?

Evening,  
Barțu Vasile - Brăișor<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> This is Corneliu M. Popescu's translation of Eminescu's poem into English. See <https://y112.wordpress.com/2014/01/20/de-ce-nu-vii-why-dont-you-come-mihai-eminescu/> accessed 20 July 2016. Translator's note.

<sup>2</sup> Today a village belonging to the commune Sâncraiu, Cluj county.

### List of illustrations:

**Fig. 1** - Front cover with the title carved in wood

**Fig. 2** - Back cover with the monogram *MB*

**Fig. 3** - *Book of Remembrance from the War of 1914*, front page, manuscript.

**Fig. 4** - *Threnody*, front page, manuscript.

**Fig. 5** - *Verse of War*, front page, manuscript

**Fig. 6** - *Why Don't You Come*, front page, manuscript

## ANNEX I

Buth Mihalyi, Dauria, 1915, 4 august , Sziberijában

### Carte de aducere-aminte din războiul din anul 1914

scrisă în Asia, în orașul Dauria în 4 august 1915

În luna lui august 1914, în 18 sara, ne-am pus pe mașină<sup>1</sup> și în 20 ne-am scoborât în Galiția într-un oraș cu numele Ungvár<sup>2</sup>, de unde am plecat după-amiază și am mers vreo 3 sate. Ne-am umplut puștile cu gloanțe și atunci am știut că nu-i glumă, fără întradevăr merem la foc. Atunci am sosit cam pe la 10 ore într-un sat unde ne-am culcat și în 21 ne-o pus vărsat<sup>3</sup>, adică ne-o altoit mai pe toți, și în satul acela am rămas până în 23 august dimineața. În 23 am plecat spre pizmași. Din 23 și până în 28 ne-am dus, zi și noapte, până ne-am întâlnit cu pizmașii. În 28 august, adică în ziua de Sântă Marie, după amiază am ajuns într-un oraș, acolo ne-o spus că vom căpăta de-amiază și pită dar în ziua aceea nu am fost căpătat deloc.

Era pe când făceam puștile piramidă și ne descălțam, că picioarele ne erau mai putrede de sudori și umflate de atâta drum, iar regimentele noastre erau așezate pe dunga drumului. Numai decît auzim dintr-o pădure din apropierea orașului că așe dau rușii cu tunurile și cu mașinainghever<sup>4</sup> în orașul unde eram noi de gândeam că toată lumea piere și noi asemenea pierim toți. De loc<sup>5</sup>, am căpătat poruncă să facem sfarlenie<sup>6</sup> către ei să-i pușcăm. Fiindcă eram toți desculți, abia am putut să ne tragem bocancii fără de obiele, fiindcă toți ne spălam picioarele, și în loc să căpătam ceva de gustare să ne alinăm foamea căpătăm focul cel crâncen.

<sup>1</sup> Aici cu sensul de tren militar.

<sup>2</sup> Azi Ujhorod, oraș în vestul Ucrainei la granița cu Ungaria.

<sup>3</sup> Vaccin.

<sup>4</sup> Mitralieră (din germ. Machinegewehr).

<sup>5</sup> În text cu sensul de: imediat, de îndată, numai decît.

<sup>6</sup> Luptă desfășurată pe o linie formată din tranșee și adăposturi individuale.

Prin orașul acela era o apă ca Someșu și peste apă un pod, dar nu am putut toți să așteptăm să trecem toți pe podul acela, fără cele mai multe trupe au trecut prin apă și am ieșit afară din oraș și am făcut sfarlenie către ei. Dar, trecând prin apă cu degrabă, nu am putut să ne tragem ceaplauăle<sup>7</sup> prin bocanci și mai la toți care am trecut prin apă ni-o picat bocancii din picioare trecând peste ceva ogaș<sup>8</sup>. Încă câtva loc am mers desculți, că noroc pe noi că am rămas de rezervă, că erau alte trupe înaintea noastră, și am avut atâta vreme de ne-am încălțat și ne-am tocmit ristungu<sup>9</sup>. Cam către 6 ceasuri am căpătat poruncă să mergem la sfarlenie, la aripa stângă, să întărim sfarlenia că o fost picat foarte mulți. Când am mers de acolo și ne-am sculat în picioare așa o pușcat rușii după noi, că numai fluiera gloanțele și granatele<sup>10</sup> din toate părțile și cum fugeam pe tot minutul picau din noi, că rușii erau toți în gropi ascunși încât noi nu puteam nici să-i vedem.

În ziua de Sântămărie, sara, am ajuns într-o pădure și ne-am băgat într-o râpă afundă și de acolo am pușcat până s-o făcut noapte și n-am mai putut să vedem să pușcăm. S-o încetat focul și de la ei, apoi am mers ca trei kilometri înapoi și ne-am culcat flămânzi că în ziua ceea nu am mâncat nimic. În 29 august am rămas la barăci unde ne-am fost așezat în lagăr și, în cealaltă zi, s-o dus alții în locul nostru și noi am așteptat să ne vie carele cu pită, că nu mai puteam face nimic de flămânzi ce eram, dar nu ne-o vinit nimic.

Dacă o văzut ofițirii noștri că nu ne mai vine să căpătăm nimic, cum eram așezați lângă un sat, ne-o slobozit să merem în satul acela să aducem porci, galițe<sup>11</sup>, orice am afla, să tăiem și să fierbem să mâncăm. Cum am căpătat porunca, de loc ne-am și dus în sat să aflăm ceva, dar n-am aflat în satul acela baremi o coajă de pită, fiindcă o fost rușii mai înainte și o mâncat ei tot ce o fost de mâncare acolo.

Satul era pustiu de oameni, s-o fost dus din sat bieții țivili cu femeii și copiii cu tot de frica cătanelor. Porcii erau slobozii din cotețe la drum, vitele, câte o mai fost nemâncate de ruși, erau prin grădini, vițeei răgeau de foame pe uliță că te durea inima de ei. Apoi am înjunghiat câțiva porci și am prins găște și rațe și ne-am dus cu noi mere și prune acolo unde eram așezați în lagăr. Porcii și găștele i-am pregătit și am fiert carnea și am mâncat fără de pită și nesărată că nu am avut nici sare la noi.

Apoi, în loc de ojină<sup>12</sup>, am căpătat poruncă să merem în sfarlenie să-i slobozim pe ceilalți de acolo de pe câmpul de luptă și am tot mers până la miez de noapte până am ajuns într-o pădure și acolo am rămas până când o ieșit zorile.

În zori, am ieșit afară din pădure, ne-am dus peste niște ogoare și am făcut sfarlenie și am plecat către pizmași că ofițirii noștri s-au uitat cu ocheanul că unde s-au așezat pizmașii. Erau puțini lângă un sat, dar cei mai mulți erau suiți în podul

---

<sup>7</sup> Șireturi din piele.

<sup>8</sup> Denivelare, brazdă.

<sup>9</sup> Echipament (din germ. Rüstung).

<sup>10</sup> Aici cu sensul de proiectil de artilerie, obuz.

<sup>11</sup> Păsări de curte.

<sup>12</sup> Pauză de mâncare după amiază.

caselor și în turnul bisericii au suit rușii 2 mașiniînghever. Când răsărea soarele, ne-am așezat în sfarlenie pe un rât<sup>13</sup> de pășune. Dar bunul Dumnezeu m-o dus într-o gropiță că în așe foc am fost în ziua cea, de din ce a răsărit soarele și până a asfințit n-am putut să merem nici înainte nici înapoi, nici ceva groapă să săpăm, iar care cum își ridica capu de la pământ de loc îi era gata viața. Bietul vecinul meu, care era lângă mine aprinzându-și pipa, căpătă un glonț prin cap de nu mai zisă numa o dată: - *Ioi!* – și trecu de pe astă lume.

Și de când o răsărit soarele până ce o asfințit nu mi-am mai putut să-mi ridic capul și tăta ziua acolo m-o ars soarele și apoi când o vinit agiutor, adică răzărva dinapoi, așe picau bieții feciori. Și după ce s-o întunecat am plecat de acolo după ce a încetat focul. Am plecat înapoi, dar pe întuneric cum merem așe ne împiedecam de morți cum te împiedeci vara pe timpul secerii printre snopii de grâu dacă rămân peste noapte nestrânși și o mere omul printre ei. Cei mai mulți se văietau, că erau răniți de nu se mai puteau să se ducă iar sanitarii încă nu au putut să vină la ei să-i lege, fiindcă care cum se scula de loc era pușcat. Și eu, în ace zi, în tăt perțul<sup>14</sup> mi-așteptam moartea. Dar fie atotputernicul Dumnezeu lăudat că mi-o scăpat viața de moarte și trăiesc până în ziua de azi !

Apoi o băgat pe ei un batalion de pușcași, adică care sunt vânători în civile cum se spune în ungurește egy vadász zászlóalj. După ce o încetat focul ne-o făcut adunarea, iar care cătane o fost în sfarlenie la partea stângă, cu ofițiri cu tot s-au retras în pădure și au fugit înapoi. Și când ne-o comandat să ne strângem laolaltă, din 247 de feciori numai 17 am fost rămas cu căpitanul. Pe întuneric nu ne puteam să ne adunăm alte regimente, fiindcă ne-am fost învăluit și eram împrăștiați și ascunși toți, de nu ne mai puteam să ne strângem, ca atunci când să țipă cioara între pui și abia îi strânge cloșca de prin buruieni.

Și de acolo i-am bătut înapoi și s-au retras rușii până dimineață în sat. Am tot mers o săptămână și jumătate și tot nu i-am întâlnit, apoi am căpătat poruncă să vinim înapoi din Rusia, că eram băgați în Rusia și rușii s-o fost tras pe la Carpați, pe dinapoia noastră, să ne poată pierde. Dar dacă noi ne-am retras de pe pante ce am auzit că au rămas la Carpați. Noi fiindcă eram puțini și tunuri nu aveam, că tunurile noastre erau duse, abia am scăpat de ei că nu ne-o prins acolo. Pe așe loc am putut ieși, că tot în mânuri<sup>15</sup> ne-am tras pe un munte și am scăpat de ei printre niște smidă<sup>16</sup> deasă.

Apoi două săptămâni am tot mers înapoi către țara ungurească și, în luna octombrie, erau niște ploi de mai să ne omoare. Am ajuns într-o pădure și acolo ne-am așezat, ne-am făcut gropi și șanțuri afunde încât dacă ne băgam în ele nu ne mai puteam vedea. Acolo am avut ceva ajutor și, din satele din apropiere, am adus tot felul de scule, firezu mare, am stricat câteva case și șuri și am adus din sat scânduri și ușile de pe la case și ne-am pregătit de pizmași. Două săptămâni am lucrat în

<sup>13</sup> Câmp necosit, fâneată.

<sup>14</sup> În orice secundă.

<sup>15</sup> Mâini.

<sup>16</sup> Desiș format din pădure tânără.

pădure și am făcut cancelarie în pământ și grajduri de cai. Am făcut și drumuri de la o companie la alta și acolo două săptămâni nu ni-o fost rău fiindcă erau cohe cu noi și ne fierbeau regulat. Dar pe când am pus tăte cele în rând și ne-am pregătit de iarnă, că acolo ne-o spus că vom fi și la iarnă, numaidecât, la două săptămâni, dacă vedem că rușii nu vin la noi am plecat de acolo și am tot mers o săptămână, zi și noapte, și iar am dat față cu ei, dar noi, 32 ezred<sup>17</sup>, am rămas de rezervă la un temeiu<sup>18</sup>. Cum am sosit către amiază ne-am pus puștile piramidă la spatele temeiului și, de după amiază și până sara, tot peste capul nostru o trecut gloanțele, de cădeau și până la 200 de pași de noi numai fiindcă tunarii noștri erau acole aproape de noi și adesea pușcau cu tunurile către ruși. Rușii dădeau cu a lor tunuri după ai noștri, dar le era prea scurtă pușcătura că nu ajungea până la ai noștri. Așe dară noi tot acolo am rămas și noaptea dar noaptea așe o pușcat rușii către noi de gândeam că nu mai rămânem nici unu.

Cam cătră zece ceasuri sara, când era mai mare focul, ne duce să ajutăm la ai neamțului acolo la sfarlenie afară din oraș, dar așe umbla gloanțele printre noi. Cum meream prin oraș așe vineau gloanțele din pușcă că țiglele, ciripurile<sup>19</sup> așe se spărgeau de pe case și ferestrele se spărgeau și bieții feciori numai picau sub ploaia de gloanțe. Dar era și cam noros și era o apă afundă de nu am putut să o trecem numai pe o punte. Și căpitanu s-o dus înainte cu zece feciori. Noi, pe întuneric, ne-am pierdut de el fiindcă am mers printr-o pădure și era întuneric de nu ne vedeam unu pe altu. Căpitanu nostru s-o dus prin sfarlenia neamțului și s-o gândit că mai sunt de ai noștri mai înainte și s-o dus chiar până în sfarlenia rușilor. Și, pe el și pe șapte feciori l-au prins rușii. Trei feciori au scăpat de acolo pe întuneric și au venit înapoi la noi și ne-o spus ce s-o întâmplat cu căpitanu nostru și că unde o rămas. Dar unu o venit pușcat într-un picior dar numai prin carne l-o lovit, osul nu i l-o stricat. Și în aceea zi s-a dus la ispitaiu<sup>20</sup> și apoi o rămas hadnagy<sup>21</sup>, comandant de companie. Și dacă s-o încetat focu ne-o strâns hadnagy laolaltă și am plecat înapoi la temeiu acela.

În altă zi, am mers de acolo în sat la o casă și ne-am făcut gropi în ocol că în șură nu ne puteam culca de gloanțe că așe vineau de spărgeau peretele. Numai în gropi ne culcam, și zi și noapte, și acolo am stat două săptămâni. În cele două săptămâni cu ochii n-am mai văzut pită nici unu. Numai pe la miezul nopții să mai găta focul și veneau cohe<sup>22</sup> la noi de mâncam o dată la 24 de ceasuri levese<sup>23</sup> fără pită. Și ziua, când nu mai pușcau așe tare rușii, meream în sat de ne mai fierbeam o oală de cartofi, dar încă atunci nu am răbdat tare multă foame. O fost și așe zile că nu căpătam nimic, numai cum găseam pe câmp curechiu<sup>24</sup>, țipam frunzele de pe el

<sup>17</sup> Regimentul de infanterie nr. 32

<sup>18</sup> Aici cu sensul de adăpost militar improvizat.

<sup>19</sup> Țigle.

<sup>20</sup> Spital de campanie.

<sup>21</sup> Locotenent.

<sup>22</sup> Bucătării de campanie.

<sup>23</sup> Supă.

<sup>24</sup> Varză.

și coceam curechiu și napi și bob nefiert și cu de acele trăiam. Iar dacă aflam morcovi aceia erau ca pita de buni. Și cu Petre Mitru m-am întâlnit în Galiția o dată.

Din satul acela ne-am luat noi, honvezii, la o apă mare cumu-i Tisa, acolo eu am fost două săptămâni. Acolo, eu cât era noapte tot lucram, făceam șanț și gropi în care ne culcam. Și erau ploii foarte multe și în luna lui octombrie de tare cu greu petreceam fiindcă eram toți uzi până-i lume. Dar fie bunul Dumnezeu lăudat fiindcă cât am fost la sfarlenie am fost tot sănătos, nu mi s-a întâmplat ceva beteșug<sup>25</sup>, fie bunul Dumnezeu lăudat că baremi dacă nu am fost beteag am petrecut mai bine.

Când eram la apa ace mare, vine o mașină ce zboară în cer, adică repülőgép, acolo sus cât abia îl vedeam și ne vede așa cum suntem așezați acolo. Dar noi am pușcat după el dar nu l-am putut să-l doborâm. Când era cam pe la cinci ore după amiază s-o apucat rușii de pușcat așa că s-o înhâit<sup>26</sup> groapa strajemeșterului<sup>27</sup> în care era. Eu m-am fost dus la el ca să-mi deie vergeaua ace de scos patronu<sup>28</sup> din pușcă, că așa am dat foc de nu putea feslușu<sup>29</sup> să tragă patroanele afară din pușcă. Așa foc era de și pământul se cutremura, așa da cu șrapnelu și cu granatu către noi că am gândit că dară cu toții pierim.

Dar, de apă eram cam până la două sute de pași, dar în toată noaptea trebuia să merem să ținem slujbă<sup>30</sup> acolo, că rușii erau dincolo de apă, noi dincoace, și îi pândeam ca nu cumva noaptea să vie la noi. Dar chiar eu în sara ace m-am dus cu doi inși să ținem slujbă. Iar pe țărmurile apei acele mari aveam gropi afunde cât eram eu de mare, de nu ne mai puteam să ne puște acolo. Când m-am dus în slujbă, mergând prin răchite, m-o luat sama rușii de dincolo de apă, și de lună se vedea. Și, chiar când m-am ținut în groapă, o pușcat în noi și, cum am sărit în groapă, o vinit un glonț prin cureaua de la pușcă dar pe mine nu m-o lovit.

Și apoi, la miez de noapte, am căpătat poruncă să merem la sfarlenie și de acolo am mers înapoi în alt loc și, pe la amiază, am ajuns într-un sat unde am stat într-o grădină și am căpătat mâncare. Apoi am intrat într-un oraș frumos unde am ajuns cam pe la unsprezece ceasuri sara și ne-am culcat acolo până dimineața. Dar când am ajuns în oraș am trecut așa prin mare tină<sup>31</sup> până la genunchi, așa ca maltaru<sup>32</sup>, și acolo ne-am hodinit o zi. În cealaltă zi, sara, am plecat de acolo și pe când se întuneca am trecut o apă mare și am sosit la un ceas după miezul nopții în alt loc. Când am mers din oraș, feștecă ne-am dus un snop de paie în spate și o scândură de doi metri de lungă să ne facem iar gropi în pământ să nu ne poată pușca rușii.

Și dacă am ajuns acolo, de loc ne-am apucat să facem șanț afund ca să putem umbla unu lângă altul. Pe când era gata șanțul de săpat și puneam paietele în el vine

<sup>25</sup> Boală.

<sup>26</sup> Surpat.

<sup>27</sup> Plutonier.

<sup>28</sup> Tubul cartușului.

<sup>29</sup> Închizătorul armei.

<sup>30</sup> Aici cu sensul de sentinelă.

<sup>31</sup> Noroi.

<sup>32</sup> Mortar.

strajameșteru la noi și zice că ne e bine, că trebuie să-l săpăm mai afund. Eram cu unu Lupan Petre din Giumelcis<sup>33</sup> și, de loc, ne sculăm și țipăm paiete afară și săpăm. Cu borneul<sup>34</sup> în spate, eu îmi ridic capul un pic să mă îndrept și rușii s-o fost apucat de pușcat. Cum îmi ridicam capu gloanțele vineau mai mereu. Zic către celălalt că ar fi bine ne plecăm capul să nu căpătăm ceva peste el. Iar ne aplecam și mai lucram, mai țip de trei ori pământ afară din șanț, și de loc numai simt că îmi vâjâie capul și pe grumaz de-a stânga ciorăie<sup>35</sup> sângele din cap, dar numai un pic mă cam durea. Atunci zic către ortacul meu: - *Petre, io îs gata ! Vină și mă leagă la cap că mă duc în corhaz*<sup>36</sup>. Dar cum lucram eu o mi-o venit un glonț din pușcă și mi-o trecut și prin bocancii cei de rezervă din spate și o ieșit prin șaică<sup>37</sup>. [o filă lipsă].

Doctoru o zis să mă duc că el nu m-o fost văzut cum am fost rănit. Și 37 de feciori în sfarlenia ace o fost răniți și 15 o murit o săptămână până am fost eu în ispitaiu. La o săptămână am plecat din ispitaiu iar la sfarlenie, dar ziua nu am putut, adică într-o duminică, că așe pușcau rușii de gândeam că pierde toată lumea.

Și mergând eu prin oraș, iacă întâlnesc un român de la reghementu nostru și mă dau în vorbă cu el. Și îmi spune că el are îngăduință de la tisturi<sup>38</sup> să cumpere un porc, să-l taie, să-l fiarbă și să-l ducă la ofițiri gata și eu să fiu de tovarăș că nu-i place nici lui singur, și ne-om hrăni bine după ce s-o fierbe. Așe am și făcut. Ne-am dus prin oraș, am luat un porc cu 40 de koroane și pentru 3 koroane l-o tăiat un mesaros<sup>39</sup> și, pentru 4 koroane, l-o fiert niște femei. Și o făcut cârnați și, cum se cade, și nouă ne-o făcut un guiaș de porc așe bun cum se cuvine și ne-am hrănit bine. Apoi ne-am dus la sfarlenie dacă s-o întunecat dar nu mi-am aflat batalionu. Și mi-am mai întâlnit 2 tovarăși de la al meu batalion și iar am mers în oraș de ne-am culcat într-o casă pustie până dimineață, apoi am mers de acolo.

Pe când am mers noi de acolo și, dimineața, până ne-am cumpărat ceva de prânz am întârziat. Și pe când am voit să ne ducem la sfarlenie nu am putut mere chiar până la sfarlenie că era departe de oraș și gloanțele veneau ca și picurii de ploaie încât era să pierim. Ne-am înturnat către amiază în oraș și chiar am auzit că al nostru hadosztag<sup>40</sup> s-o dus de acolo. Am mers și am întrebat la hadosztag parancsanoksag<sup>41</sup>, și am spus că de unde vin din ispitaiu și ce mi s-a întâmplat și că aș voi să mă duc la sfarlenie și nu știu unde mi s-a dus reghementul și nu-l găsesc acolo. De loc, am căpătat scrisoare unde sunt ai noștri și prin care sate să trec ca să-i găsesc. Ceilalți tovarăși m-au așteptat într-un drum pentru că ei s-o fost pierdut de reghementul lor cam de două săptămâni. Și se temeau că i-o pușca pentru că ei o fost fugit din sfarlenie, din foc, și au șezut tot ascunși. Dacă am venit cu veste la ei,

<sup>33</sup> Azi localitatea Plopiș, jud. Sălaj.

<sup>34</sup> Raniță.

<sup>35</sup> Curge.

<sup>36</sup> Spital.

<sup>37</sup> Cratiță. Aici cu sensul de gamelă.

<sup>38</sup> Ofițeri.

<sup>39</sup> Măcelar.

<sup>40</sup> Unitate militară.

<sup>41</sup> Comandament.

de loc au și plecat cu mine. Dar pe drum, pe unde meream prin orașul acela, așe dădeau muscalii cu tunurile de gândeam că piere tot orașul. Și chiar cum meream noi 3 inși iacă vine un glonț din tun, și de loc s-au prăbușit toate și credeam că ne va omori și pe noi. Noi ședeam atunci sub un gard de piatră și iar o trecut cinci ruși ce mânau tunul. Ei s-o speriat și o fugit înapoi în oraș dar eu m-am dus mai departe până ce am ajuns chiar pe când asfințea soarele.

Am ajuns compania într-un sat ce se numește Bodovițe<sup>42</sup>. De loc m-am dus la tugul<sup>43</sup> meu și chiar atunci erau așezați pe marginea drumului să se hodinească că erau osteniți. M-am dus la tug-comandant, adică la strajemeșter, că el îmi era comandant. Mă duc și îi spun că am venit din ispitaie și deși la cap încă eram legat baremi acum nu mă doare deloc. După aceea m-am dus la oberleitan<sup>44</sup>, care m-a întrebat că iute m-am și vindecat la cap. De acolo am și plecat, dar nu departe, și ne-am înșirat lângă o apă și ne-am săpat gropi apoi ne-am culcat. În acea zi am plecat de acolo cam la 200 de pași și ne-am făcut alte gropi în alt loc pe lângă marginea unei ape ca să nu poată trece rușii la noi și acolo am stat două săptămâni.

De acolo am plecat la două săptămâni cam pe la miezul nopții și am mers două zile și trei nopți fără pită și mai picam de flămânzi pe drum. Apoi am sosit într-un sat unde am căpătat mâncare, adică fiertură, dar pită nici atunci. Apoi am mers la o apă așe mare, un lac unde apoi umbra vaporu pe apă de ne purta. Noi am ținut slujbă la un pod ce o fost făcut de podarii noștri peste ea ca să poată purta cele de lipsă pentru katanoság<sup>45</sup>. Acolo ne-o fost bine două săptămâni cât am stat, fiindcă cohele erau cu noi și ne fierbeau regulat și pită încă căpătam că ne aduceau cu carele. Numai de ace era rău că era un ger mare și ne era foarte frig noaptea a ține slujbă.

La două săptămâni am căpătat poruncă să merem la reghement, că nu biruia ai noștri cu pizmașii și am plecat pe la miezul nopții de acolo și am mers două nopți și o zi până am aflat reghementul. La reghement am sosit când apunea soarele dar n-am putut să merem la ei că așe foc era de gândeam că toată lumea piere. Am așteptat într-o râpă până s-o mai întunecat și o încetat focul. Apoi am plecat de acolo la ei dar, când soseam la linia focului, ei o fost plecat îndărăpt că îi prăpădeau de tot rușii. Apoi cum ne-am întâlnit cu ei am plecat și noi înapoi și am mers toată noaptea. Pe când ieșeau zorile am sosit într-un temei și am rămas acolo până cătră amiază.

Apoi nu am putut să săpăm că pământul era înghețat mai afund de un șuc<sup>46</sup> și era toată ziua ger și nu am avut loc. Așe dară era o arătură aproape de noi și cu țolurile de acoperit ne-am apucat să purtăm glii înghețate și fiecare am făcut un pic de holm<sup>47</sup> de pământ peste cap ca să nu ne ieie așe iute sama rușii. Pe când era ziua

<sup>42</sup> Probabil Wadowice, localitate în sudul Poloniei.

<sup>43</sup> Pluton.

<sup>44</sup> Locotenent-major.

<sup>45</sup> Trupă militară.

<sup>46</sup> Măsură de lungime echivalând cu 33 cm.

<sup>47</sup> Movilă.

bună am fost gata cu ele și ne-am apucat de pușcat către ruși, și ei către noi, până pe la nouă ceasuri.

Atunci, dimineața, pe la nouă ceasuri, eram flămând și m-am apucat să prânzesc o conservă cu pită așa culcat, dar nu mi-am mai spart conserva. După ce am fost pușcat două ore sute de gloanțe, atunci m-o lovit peste cap un dărab<sup>48</sup> de fier din granat de la ruși de am fost murit un ceas și jumătate. De loc au sărit doi feciori și m-au legat la cap, dar eu nu am mai știut atunci când m-o legat că am fost amețit de la lovitura cea crâncenă ce am căpătat. Cam peste un ceas și jumătate m-am mai trezit și m-au dus la locul de legat doctorii noștri. I-am auzit vorbind că eu nu o să mai trăiesc mai mult de două zile, așa am fost de rău strâcat la cap dinăuntru. Dar fie Tatăl cel ceresc lăudat că m-am vindecat și trăiesc până în ziua de azi!

Și apoi o mers îndărăpt și ai noștri că-i omoreau rușii. Și apoi, în ziua ace, în 25 noiembrie, cum o pornit îndărăpt ai noștri, noaptea s-o dus și doctorii din satul acela și pe noi, pe răniți, ne-o lăsat la ruși. Și apoi dimineața o vinit rușii. Și cum o dat de noi acolo, de loc au rânduie 37 de cocii<sup>49</sup> și ne-o pus pe cocii și ne-o dus la stație<sup>50</sup> în Rusia.

De acolo, din locul de legat, până la stație am mers 3 zile și 3 nopți și era un ger mare de gândeam că înghețăm în car fiindcă era și un vânt rece de cum îmi scoteam capul de sub țol gândeam că-mi crapă obrazul. Și la 3 zile am ajuns la stație și ne-o pus pe mașină. Și o vinit 3 doctori ruși cu noi că am mers 7 zile și 8 nopți până am ajuns într-un oraș cu numele Chiev. Acolo, la stație, o venit după noi și ne-o dus în ispitaiu. Și am fost în ispitaiu din noiembrie până în mărțișor 10-le, în 3 orașe adică în 6 ispitaiuri am fost în acea vreme. Și în 10 mărțișor am ieșit vindecat din ispitaiu și am plecat la Siberia și până astăzi sunt aici, adică 24 septembrie 1915.

---

<sup>48</sup> Bucată.

<sup>49</sup> Căruțe.

<sup>50</sup> Gară.

\*

**Doină de jale**

Culeasă de Mihai Buth în Siberia, orașul Bics, anul 1915, noiembrie , 9-le

Frunză verde măr rotat  
 Iubiți frați adevărați  
 Stați cu toți și m-ascultați  
 Să vă spun adevărat  
 Traiul greu înstrăinat  
 Care l-am tras negreșit  
 În acel an numit  
 Nouă sute paisprezece  
 Multe am mai avut a petrece.  
 În luna lui august chiar  
 S-o început acest pahar.  
 O vinit poruncă aspră  
 De la curtea împărătească  
 La biraiele din sat  
 Să fim gata de plecat  
 Toți care am cătănit  
 Și n-am căpătat hapsit<sup>1</sup>.  
 Porunca a fost dată afară  
 De la amiază până-n sară  
 Ca toți să plecăm la gară  
 Toți la gară negreșit  
 Care unde-o cătănit  
 Că este bătaie mare  
 Cu împărat din altă țară.  
 Și-a venit poruncă grea  
 Să lăsăm femeile.  
 Oameni-și plâneau feciorii  
 Nevestele, soțiorii.  
 Când de-acasă am plecat  
 Nevasta mi-am sărutat  
 Și din gură am cuvântat:  
 Scumpa mea, dragă soție  
 Care mi-ai fost dată mie  
 Prin dreapta căsătorie  
 Eu mă duc în cătănie  
 Dumnezeu cu voi să fie  
 Că o vint acela ceas  
 C-am să merg și să vă las.

Când din casă am ieșit  
 Inima mi s-o rănit  
 Văzând nevasta plângând  
 Si mama mea lăcrimând  
 Văzând fiul ei drag  
 Gătindu-și straița degrab  
 Și să plece la razboi  
 Poate n-o vini-napoi.  
 Eu îndată mi-am luat  
 Straița în spate, ș-am plecat.  
 O luai către Zalău  
 Într-o sfântă duminică  
 Până-s popii-n beserică.  
 Când de-acasă am plecat  
 Ziua bună ne-am luat  
 De la oamenii din sat  
 De la neamuri, de la toate  
 Știind că mă duc la moarte.  
 Și m-am rugat de iertare  
 De la mic până la mare.  
 Poate cât eu am trăit  
 La cineva am greșit:  
 Dragii mei, neamuri și frați  
 Rogu-vă să mă iertați  
 De cumva v-am supărat  
 Și oarece eu v-am stricat.  
 Rămâneți cu Dumnezeu  
 Eu mă duc în drumul meu.  
 Că m-așteaptă carele  
 Care duc cătanele  
 Eu mă duc la bătlie  
 Dumnezeu cu voi să fie.  
 Eu te rog iubita mea  
 Scrie-mi câte-o cărticea  
 Ca să-mi stămpăr inima.  
 Rămas bun, nevasta mea  
 Nu știu când ne-om mai vedea  
 N-o fi mâne, nici în cealaltă  
 N-o fi poate niciodată  
 Dar roagă pe Dumnezeu  
 Să-l scape pe soțul tău.

---

<sup>1</sup> Scutire de serviciu militar

În Zalău dac-am intrat  
 Tare iute m-o îmbrăcat  
 Aici două săptămâni stăm  
 Izițir<sup>2</sup> să învățăm.  
 Maică, măicuța mea  
 Dacă m-ai făcut fecior  
 Plânge-ți inima cu dor  
 Că rămâi fără fecior  
 Că poate că nu mă întorc  
 La al meu iubit loc.  
 Mult în Zalău nu am stat  
 Până gloanțe-am căpătat  
 C-am purtat o chiatră-n spate  
 Până ne-a venit o carte  
 Cum că s-o împuținat  
 Care întâie au plecat  
 Jos către Galiție  
 Să ție bătălie.  
 Miercuri la amiază  
 Föhadnagy poruncă o dat  
 Că vineri la patru ore  
 Să fim gata de plecare  
 Cătră Baie<sup>3</sup> să plecăm  
 Țara să ne-o apărăm.  
 Atunci miercuri cătră sară  
 Datu-ni-o pe toți afară  
 Apoi ne-o gătat frumos  
 Și jos din oraș ne-o scos.  
 Acolo domnii o venit  
 Cu țigări ne-o dăruit  
 Și cu flori ne-o împodobit.  
 Când o bătut ceasu unu  
 Eram gata ca păunu  
 Și am plecat jos cătră gară  
 Toți cu inima amară.  
 Capul l-am pus în pământ  
 Mers-am la gară plângând  
 Când m-am suit pe mașină  
 Suspinaț-am din inimă.  
 Ghezul o plecat încet  
 Eu suspin amar din piept  
 Și gândesc la a mea țară  
 Oare mai calc aicea iară?  
 Când am plecat pe mașină  
 Oamenii, buni la inimă

Mâncări, băuturi ne-o dat  
 Și bani iară n-o luat.  
 În Santău<sup>4</sup> ghezul o stat  
 Toți de pe ghez jos ne-am dat  
 Cine-o vrut o și jucat  
 Cu banda<sup>5</sup> ne-o așteptat.  
 Banda și fetele,  
 Ca și viorelele  
 Fete faine de român  
 Cu mere roșii în sân.  
 Până-n Carei nu am stat  
 Apoi la dreapta am luat  
 Cătră Galiție am plecat.  
 Și-apoi în Ungvar jos ne-am dat  
 Acolo iar ne-o așteptat  
 Multă adunare domnească  
 Și banda cea orășească  
 Și-am jucat jocuri domnești  
 Pe urmă ardelenești.  
 Iar la gară o vinit  
 Un director, om cinstit  
 La toți ne-o predicălit  
 Ca să nu ne supărăm  
 Că țara ne-o apărăm  
 Pentru dânsa ne luptăm  
 Ca să ne-o răscumpărăm.  
 Și de-acolo ne-am luat  
 Cătră Lemberg<sup>6</sup> am plecat.  
 Pe drum ne-a venit o veste  
 Aproape de Lemberg sunt  
 Cătanele rușilor  
 Și țin drumul ghezelui.  
 Apoi ne-am întors și-am mers  
 înapoi  
 Pe alt drum cătră război.  
 Dar ni s-o rupt inima  
 Când de pe ghez jos ne-am dat  
 Să căpătăm de mâncat.  
 Că ghezul o fost sosit  
 Cu vreo mie de răniți  
 O fost aproape o mie  
 Răniții din bătălie.  
 Apoi ne-am strâns laolaltă iară  
 Cei ce-am vinit de la gară

<sup>2</sup> Instrucție militară.

<sup>3</sup> Localitatea Baia Mare.

<sup>4</sup> Comună în sud-vestul județului Satu Mare.

<sup>5</sup> Orchestră muzicală.

<sup>6</sup> Azi Liov, oraș situat în vestul Ucrainei

Iar acolo ne-am hodinit  
 Până zorile o sosit.  
 Când soarele o răsărit  
 Lucrurile ne-am tocmit  
 Și-am plecat iar cu grăbire  
 De-a dreptul spre o pădure  
 Acolo ne-am așezat  
 Și ca de rezervă am stat.  
 Auzeam dând cu tunurile  
 De răsunau dealurile.  
 Era acolo un drum de țară  
 Pe un corn de pădure rară  
 Pe care nu înceta  
 Care cu cai a umbla  
 Și-aduceau voinici picaiți  
 Care erau împușcați.  
 Când o fost pe la ojină  
 Văzut-am pe sus o mașină  
 O mașină de zburat  
 După care am pușcat  
 Foarte sus s-o fost suit  
 Nimeni nu o nimerit.  
 Puținel am așteptat  
 Pân' la pizmași veste-o dat  
 Cum că ai noștri îs la gară  
 Cu muniție și cară  
 Și noi de loc auzind  
 Tunu în văzduh șuiierând  
 Așe lângă gară o dat  
 De pământu o tremurat  
 Că trupa înapoi o plecat.  
 Așe iute se înturnară  
 Cu tot felul de povară  
 Și în alt loc se așezară.  
 Tunu o fost foarte departe  
 De cinci ori o pușcălit  
 Nimica n-o nimerit.  
 Și apoi o încetat  
 Că era la întunecat.  
 După ce ne-am așezat  
 Trupa ne-am asigurat.  
 Dar când o fost pe la unu  
 O început a da cu tunu  
 După care cu puștile  
 De urlau dealurile  
 Și ardeau și casele  
 Pe toate laturile  
 Precum ard făcliile.

O trecut noaptea cu greață  
 Și s-o făcut dimineață  
 Apoi toți ne-am întâlnit  
 Cu fața spre răsărit  
 Loc de pușcat ne-am gătit.  
 Când soarele o răsărit  
 Iar la pădure-am venit  
 Si-am căpătat de gustare  
 Supă caldă fiecare.  
 Bine zama am sorbit  
 Aspră poruncă o vinit  
 Să fim gata de pornit  
 Spre partea de miazănoapte  
 Ca acolo-i lipsă de gloate  
 Și nu pot a birui  
 Cu armata rușii.  
 Cu grăbire ne-am luat  
 Nicăieri în loc n-am stat  
 La urgență am sosit  
 La un loc ce-a fost numit  
 Acolo ne-am așezat  
 De cină n-am căpătat  
 Afară ne-am culcat cu greu  
 Flamânzi și osteniți rău.  
 Dar curgea acolo un părau  
 Și-am băut apă mereu.  
 Și apoi ne-am hodinit  
 Până zorile o sosit.  
 ...  
 - Români tari suntem în sânge  
 Arme bune avem a învinge !  
 Dacă aste a rostit  
 În rajtvonal<sup>7</sup> ne-am tocmit  
 În grupe ne-am împărțit.  
 Și apoi de loc ne-am luat  
 De-a dreptul cătră un sat  
 În care tunurile-o dat  
 Acum arde înflăcărat.  
 Când am ajuns cătră sat  
 Toți pe pânțece ne-am dat  
 Și eram reci precum îi gheața  
 Că ne cam temeam viața.  
 Că venea pe noi cu tunu  
 De se clătina pamântu.  
 Apoi de loc ne-am sculat  
 Trecut-am cu greu prin sat.

---

<sup>7</sup> Linie de start (magh.)

În sat văzut-am picați  
 Voinici, ca snopii legați  
 Cu vaiet mare se plâneau  
 Și de alții se rugau  
 Ori să-i lege rănilor  
 Ori să-i curme zilele.  
 Dacă din sat am ieșit  
 Toți sub un deal ne-am tocmi  
 Iute sanțuri am săpat  
 Si-acolo ne-am așezat.  
 Care încotro am dat  
 Să ne cătăm de mâncat  
 De trei zile fiecare  
 N-am căpătat de mâncare  
 Că ni s-o fost rățăcită  
 Carele, cele cu pită.  
 Alergat-am cu grăbire  
 După pere prin pădure  
 Pere, pădurețe amare  
 Ne păreau că-s de zăhar.  
 Iar peste puțin timp  
 Și cohele ne-o venit  
 Și ne-o dat oale cu zamă  
 Dar de pită nu-i pomană.  
 Dacă iară am mâncat  
 În rajtvonal ne-am luat  
 Și-am plecat cătră pismaș  
 Pe ogoară și imaș  
 Mulți prin apă ne-am băgat  
 Până-n grumaz ne-am udat.  
 De-acolo am scăpat iară  
 Dar am dat de foc și pară  
 Căci de loc am apucat  
 Printr-o pădure de brad  
 În care o fost gloată multă  
 Și ținea bătaie cruntă.  
 Jar a cuprins acel loc  
 De trei zile ține foc  
 În pădure de-a dreapta  
 Tunurile noastre sta  
 Dau în pizmași cu putere  
 De gândeam că lumea piere.  
 Dacă-n pădure am intrat  
 Iar de rezervă am stat  
 Până ce-o întunecat  
 Atunci fugeam fiecare  
 Spre focul din depărtare.  
 Multă vreme n-am mânat

Până signalul ne-o dat  
 Și-am zburat cu grabă mare  
 Din șantul lui, fiecare  
 Început-am la fugit  
 Încotro ne-o poruncit.  
 Căpitanu înainte o stat  
 Către feciori o strigat  
 Să se întoarne înapoi iară  
 La locul care-l lăsară  
 Și aspru să pușcălim  
 Că de loc cu toți pierim.  
 Toți înapoi ne-am înturnat  
 Și spre pizmași am plecat  
 Toți am sărit cu bravură  
 Și-am făcut o dată: hura!  
 Pizmașii s-o întors înapoi  
 Auzind atâta toi<sup>8</sup>.  
 Așe picau feciorii  
 De-ascuțișul sabiei  
 Și se vaitau cu jele  
 De gândem că lumea piere.  
 La pădure ne-am întors iară  
 Dacă-am văzut câți picară.  
 Acum era la întunecat  
 Nu știam câți o picat.  
 Dar ne-au strâns pe toți de față  
 Să vadă câți au viață.  
 Dacă ne-o anumărat  
 Capitanu o cuvântat:  
 Dragii mei, iubiți soldați  
 Văd că toți ați fost bărbați  
 Și v-ați probăluit a învinge  
 Pân' la picurii de sânge.  
 Acum veți ști cu adevărat  
 Cum că ne-o înconjurat  
 Tunarii noștri o fugit  
 Tunurile-o părăsit  
 Acum îi musai să ne dăm  
 Puștile jos să punem.  
 Apoi am mers cu grăbire  
 La o margine de pădure  
 Unde erau adunați  
 Și din alte părți soldați.  
 Alezredes<sup>9</sup> o vinit  
 La gornist o poruncit

---

<sup>8</sup> Gălagie, zarvă.

<sup>9</sup> Locotenent-colonel (magh.)

Să sufle jos, că ne dăm  
 Nu putem foc să ținem.  
 Iară după ce-o suflat  
 Două ore am așteptat  
 Până rușii o vinit  
 Și de arme ne-o golit.  
 Când am pus jos armele  
 Ne curau lacrimile  
 De ne udao hainele  
 Văzându-ne înconjurați  
 De dușmani neîmpăcați.  
 Apoi de loc ne-au luat  
 Dusu-ne-au în acel sat  
 Din care am fost vinit  
 Și l-am fost lăsat arzând.  
 Acolo dacă am sosit  
 De tisturi ne-o despărțit.  
 Pe ei înapoi i-o lăsat  
 Pe noi la drum ne-o luat.  
 Toată ziua am mers în rând  
 Din inimă suspinând  
 Și din gură cuvântând:  
 Pagubă că n-am știut  
 Până gloanțe am avut  
 Că ce am de petrecut  
 Căci pe loc moarte-mi făceam  
 Și pe-aicea nu veneam.  
 Când am trecut granița  
 Ruptu-mi-s-o inima  
 Înapoi m-am înturnat  
 Către țară am cătat  
 Și din gură am cuvântat:  
 Scumpa mea, iubită țară  
 De-oi trăi să te calc iară  
 Baremi pe la primăvară.  
 De-oi muri, să mor degrabă  
 Să nu trăiesc lume neagră  
 Lume neagră cu urât  
 Drum străin călcând flămând.  
 Apoi iară ne-am luat

Năcăjiți și supărați  
 Din picioare împleticind  
 Și din inimă greu oftând.  
 Toți eram jalnici și blânzi  
 Și eram foarte flămânzi  
 Unde noi curechi vedeam  
 La fugă toți ne luam  
 Frunze de curechi mâncam  
 Usturoiu era ca fierea  
 Dulce ne părea ca mierea.  
 Când de-un sat ne-apropiam  
 Câte o femeie vedeam  
 Fugeam la ea câte o sută  
 Ceream să ne deie pită.  
 Multe rele am suferit  
 Pân' la gară am sosit.  
 A cincea zi de cu sară  
 Ajunsem cu toți la gară  
 Pe vagoane toți ne-am dat  
 Departe ne-am înstrăinat.  
 Iar pe ghez am căpătat  
 O dată în zi de mâncat.  
 Trenu cu grabă pleca  
 Sus, către Siberia.  
 Noi din graniță ne-am dus  
 Treizeci de zile în sus  
 Până-n Daurie ne-am dus.  
 În orașul Daurie am stat  
 De pe ghez, jos noi ne-am dat  
 În cazarmă ne-o băgat  
 Acolo ne-am așezat.  
 Acolo opt luni am stat  
 În octombrie doisprezece  
 O vinit poruncă așe  
 Noi, românii, să plecăm  
 Că din Daurie ne mutăm.  
 Zece zile ne-am tot dus  
 Până la Bics am ajuns  
 În orașul Bics am stat  
 Acolo ne-o așezat.

\*

**Versul războiului din 1914**

Siberia, 1916, martie 30

Vă povestesc despre o bătălie sângeroasă care s-a ținut pe câmpul de luptă cu armata rușilor.

Eram supuși a ne lupta  
Și viața a ni-o da  
Voi citi-o cu degrabă  
Tot românul să-nțeleagă  
Acum oricine să știe  
Vers frumos din bătălie  
Care s-a predat pe culme  
De amar pe astă lume  
Bătălie ca o gloată  
S-a știut în lumea toată  
Cine n-o ști s-o înțelegă  
Să se uite-n cartea întregă  
Deci în minte o va ține  
O bătălie așe grea.

Frunză verde ruptă-n două  
Din anul optzecișinouă  
Foaie verde struț de flori  
Câți is de atunci feciori  
Și mai mari, ba și mai mici  
Stau cu toții că-s voinici  
Frunzuliță de pe vie  
Ș-am plecat la bătălie  
În partea de miazănoapte  
Acolo am prins a ne bate.  
Maică să mă fi văzută  
Cum mi-o fost chimeșa cruntă  
Ba chiar și inima ruptă  
Cu inima înghețată  
Cum stam în cel deal de piatră.  
Foaie verde ca nalba  
La noi trâmbița sufla  
A ne duce înainte  
Cu inima mai fierbinte.  
Frunză verde lemn uscat  
Noi când în foc am intrat  
Din cincii mii, câți ne-am băgat  
Dintre noi o sută ori doi  
Ne-am înturnat înapoi.  
Foaie verde ruptă-n cincii

Vai de copiii cei mici  
Că rămân făr' de părinți.  
Rămân micuții pe vatră  
Nu mai știu cin' le e tată  
După maica lor cea dulce  
Că nu se mai poate duce  
Lângă soțul ei cel drag  
Care acum stă sub steag  
Sub steag mândru de mătasă  
Poate să nu vie acasă  
Floriceică de cicoare  
Vai, inima rău mă doare.

...

Frunză verde de colie  
Înainte de Sfânt Ilie  
Câți voinici sunt mai frumoși  
La bătălie sunt scoși  
La Galiția pre munte  
Prin locuri necunoscute  
Nu trebuie mai bun joc  
Fără să ții cu rușii foc.  
Rușii - șerpi neadormiți  
Șed în tufe-acoperiți  
Și de nu iei sama bine  
Îți pun capu jos sub tine.  
Mare-i noaptea și nu dorm  
Tot mă-nvârtesc și mă-ntorn  
Ca peștele-n apă lină  
Ca omu-n țară străină.  
Depărtat între străini  
Lacrimile vale vin  
Vale vin, vale se varsă  
De doru de-ai mei de-acasă.  
Cu străinii stau la masă  
Și cu ei mă ospățez  
Dar gândind la mine acasă  
Toată ziua greu oftez.  
Pune Doamne pacea-n țară  
Să mă-ntorc la mama iară  
C-am lasat-o singurea

Părăsită-n țara mea.  
Și mi-a fost milă de ea  
Bătrână, neputincioasă  
Părăsii pe mama-n casă  
Și plecai la cătănie  
Lăsând pe mama pustie.  
Și am lăsat soția mea  
C-o copilă lângă ea.  
Toate astea am părăsit  
La bătaie am pornit  
Și am lăsat pe mama acasă  
Plângând cu jale la masă.  
Ce plângi maică-n urma mea  
Te temi că nu m-ai vedea?  
Auzi dragă, maica mea  
Așe puștile pocnea  
De lemnele tremura  
Pământu se scutura  
Și veneau plumbii ca stropii

Mihai But, anul 1915, D 7  
Siberia, orașul Bics

Voinicii picau ca snopii.  
Dar nu plânge, maica mea  
Că soarta mea e așe  
Plânge când vei auzi  
Că eu în mormânt voi fi  
Plânge și-ți închipuiește  
Fiul tău cum putrezește.  
Dar te roagă, maică dulce,  
Fiul tău, ce stă sub cruce  
Osteneala n-o cruța  
Mormântu' a-l căuta.  
Unde va fi groapa mea  
Pe cruce o vei afla  
Că-s flori lângă ea înflorite  
De-al mamei dor răsărite.  
Plânge și te tânguiește  
Fiul tău cum putrezește  
Fiul tău cel mult dorit  
De plumbul dușman lovit.

1918, Maiu, 20

**De ce nu-mi vii**

[Mihai Eminescu]

Vezi, rândunelele de duc,  
Se scutur frunzele de nuc,  
S-așază bruma peste vii –  
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

O, vino iar în al meu braț,  
Să te privesc cu mult nesaț,  
Să razim dulce capul meu  
De sânul tău, de sânul tău!

Ți-aduci aminte cum pe-atunci  
Când ne primblam prin văi și lunci,  
Te ridicam de subsuori  
De atâtea ori, de atâtea ori?

În lumea asta sunt femei  
Cu ochi ce izvorăsc scânteii...  
Dar, oricât ele sunt de sus,  
Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu  
Viața sufletului meu,  
Mai mândră decât orice stea,  
Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,  
Se scutur frunzele pe drum,  
Și lanurile sunt pustii...  
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

Sara,  
Barțu Vasile - Brăișor



Fig. 1.



Fig. 2.

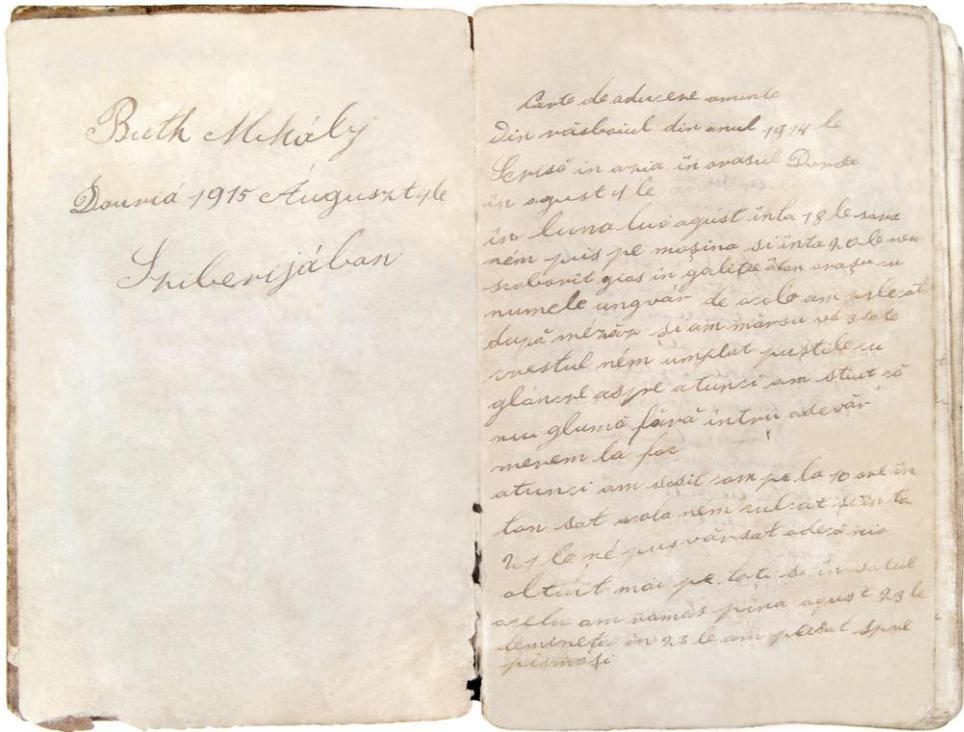


Fig. 3.

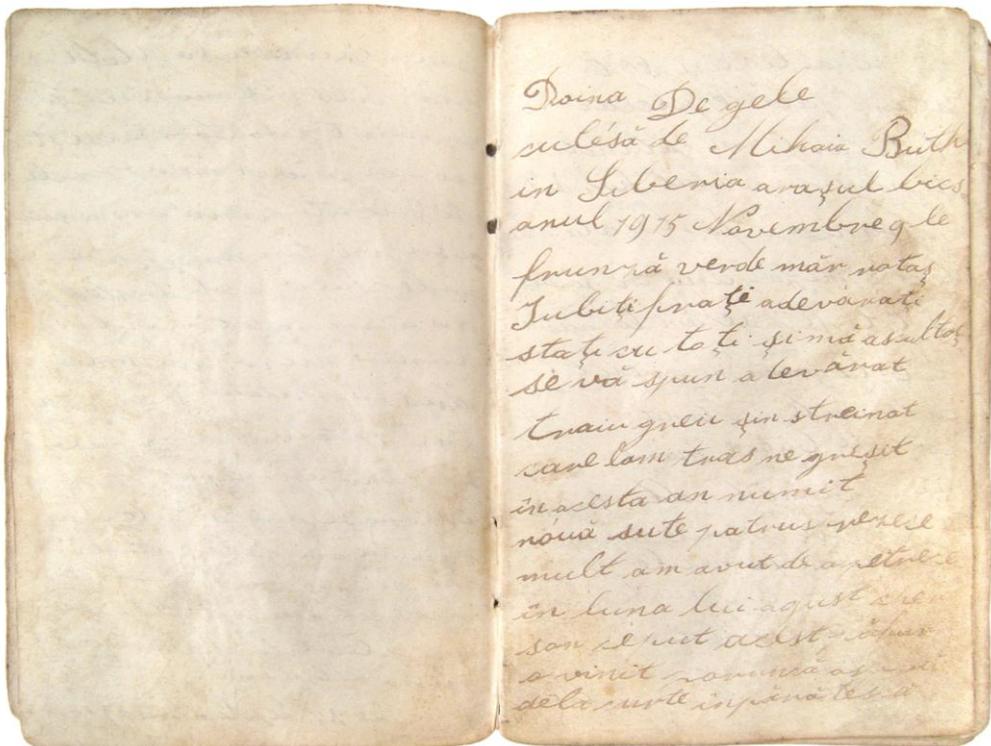


Fig. 4.

